

FESTŐI SORSOK

DALLOS SÁNDOR

Aranyecset

Könyvmolyképző Kiadó

Dallos Sándor

ARANYECSET

életrajzi regény

Ötödik, javított kiadás

Írta: Dallos Sándor

A borítót tervezte: Somogyi Levente

© Copyright Dallos Sándor örököse

ISBN 978 963 9492 55 4

ISBN 978 963 9492 56 1

© Kiadta a Könyvmolyképző Kiadó, 2012-ben

Cím: 6701 Szeged, Pf. 784

Tel.: (62) 551-132, Fax: (62) 551-139

E-mail: info@konyvmolykepzo.hu

www.konyvmolykepzo.hu

Felelős kiadó: A. Katona Ildikó

Műszaki szerkesztő: Gerencsér Gábor

Korrektorok: Széll Katalin, Gera Zsuzsa

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a mű bővített, illetve rövidített kiadásának jogát is. A kiadó írásbeli engedélye nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmilyen formában – akár elektronikusan vagy mechanikusan, beleértve a fénymásolást és bármilyen adattárolást – nem sokszorosítható.

I

A *Tépéscsinálók*-at festette, s a végén járt a munkának (még egy csomó képet festett azóta, hogy hazulról megérkezett, sőt a *Részezes férj hazatérése*-t is magával hozta), mikor De Marches bárókkal megismerkedett. Azok luxemburgi birtokukról jöttek Düsseldorfba, hogy meglátogassák néhány fogoly francia tiszt barátjukat, akikkel Paál Laci is megismerkedett, míg Miska otthon járt. Az ezredesék hát De Marches-ekkel együtt őket is meghívták ünnepi ebédre, ők viszont vacsorára hívták meg a Malkastenba De Marches-ékat.

Mi tagadás, erről a vacsoráról Miska alaposan elkésett.

Egész délután festett, aztán elküldte a modellt, leült a képe elé, s nézni kezdte. Ez volt a szokása, hogy festés után mindig átnézte aznapi munkáját.

Most közben elaludt a jó meleg műteremben, csak arra riadt fel, hogy valaki beront a műterem ajtaján. Laci volt.

– Miska! – kiáltott rá. – Te itt alszol, De Marches-ék már jó negyed-órája várnak!

– A teremtésit! – ugrott fel Miska. – Valóban elaludtam. A bárók meg teljesen kimentek a fejből!

Kigyújtott, mosdott, estélyibe öltözött, kapta a télikabátját, kalapját, s már rohantak is, hogy legalább a fél becsületet megmentsék. Ötven lépést sem kellett rohanniok, hisz Miska új műterme (mikor visszajött, egy nagyobb, kényelmesebb műtermet bérelt, amelyhez egy szép lakószoba is tartozott) ötvenlépésnyire sem volt a Malkastentól, de a bárók bizony már asztalnál ültek, Knaus társaságában, mire ők benyitottak a ragyogóra terített étterembe. A báró alacsony termetű, nagyon kedves ember volt, föl sem vette a késést, de az asszony – huszonharmadik évében járt akkor, még karcsú volt, s párizsi estélyi ruhájában ingerlően szép – láthatólag haragudott. Miska őszinte bocsánatkéréssel akarta kezdeni, de a bárónő elébe vágott:

– Mondja, kedves Munkácsy – kérdezte németül –, itt Düsseldorfban az a szokás, hogy a házigazda csaknem félórát várakoztatja a vendégeit?

– Elnézést kérek – kapott bele Miska a mentegetődzésbe.

De Laci, aki maga is dühös volt Miskára, közbevágott.

– Semmi elnézés, a bűnös lakoljon!

S az asszonyhoz:

– Tudja, mit csinált a fráter, asszonyom? Aludt! Ha nem megyek érte, talán csak a hajnali harangszó veri fel!

Az asszony szemöldöke összeszaladt.

– Igazán kár volt felkelteni – mondta epésen. – Ez lett volna az illő büntetése.

Egyikük sem sejtette, mi lesz ebből. Miska homlokán hátraszaladt a bőr, füle a tarkójához lapult, s szeme olyat villámlott, hogy mindketten meghökkentek tőle. Paál már látta, hogy nagy bajt csinált. Odaszólt magyarul:

– Miska, csak nem haragszol?

Miska úgy nézett rá, mint egy lenéző isten.

– Én a világon a legundorítóbbnak tartom, ha egy ember, ahelyett hogy segítené, még tódítja a barátja baját. Lehet, hogy jó okod van rá. Tedd!

S a nőhöz fordult németül.

– Még egyszer elnézését kérem, asszonyom. A dolog valóban úgy történt, ahogy volt barátom előadta. Elaludtam, még délután négy óra-kor. Sajnos, nincs módomban, hogy érvényesítsem előbbi ítéletét, hisz igaza van, házigazda vagyok. Ha nem az volnék, természetesen nyomban eltűnnék innét. Így csak arra kérem, vegye úgy, mintha itt sem volnék, és érezze nagyon jól magát. Paál barátom úgyis jobban ért az ilyen dolgokhoz, majd ő átveszi a vezényletet.

A báróra nézett:

– Szabad lesz itt ülnöm? – mutatott a báró mellett álló székre.

– Tessék! – mosolygott a báró.

Miska leült, s odaköszönt Knausnak.

– Jó estét kívánok, professzor úr! Öntől is őszinte elnézést kérek. A báró úrtól is. Vannak olyan átkozott véletlenek, amelyekbe úgy esik bele az ember, mint Pilátus a credóba.

Néhány pillanatnyi dermedt csend következett, s az asszony, aki ugyan nem értette a két férfi közt lezajlott magyar párbeszédet, sejtette, hogy ez a kék szemű óriás, aki délben olyan kedves volt, hogy az egész társaságot szórakoztatta karikatúráival, most nagyon kemény szavakat

mondott a barátjának. Azt is értette, hogy az ő bosszús megjegyzése miatt sarokba vonult, s a teret teljesen Paálnak engedi át. Azt is megsejtette, hogy ebben az egészben, s túl a megrovó szavakon, az ő személye, női volta is szerepet játszik. Ez csiklandozta, és meg akarta menteni a helyzetet.

– De kedves Munkácsy – fordult hozzá mosolyogva –, csak nem vészett össze a barátjával énmiattam?

– Isten őrizz, asszonyom, hogy ön miatt! Önnek nagyon is igaza van, s megérdemlem a száműzetést.

– No de ne vegyen mindjárt mindent ilyen komolyan! Ez csacsiság, és látja, nem is egészen comme il faut. Már megbocsásson.

– Én szívesen – mondta mosolyogva Miska. – De ön is nekem, asszonyom. A dolog ugyanis úgy áll, hogy én tíz évvel ezelőtt még asztaloslegény voltam, s úgy látszik, elég nehezen pallérozódok.

Az asszony ránézett.

– Mit mond? – kérdezte csodálkozva. – Asztaloslegény?

– Igen.

– Hihetetlen.

– De csak higgye el, asszonyom, a festők között megesik ilyesmi. Ha nem csalódom, Greco például pásztor volt, mielőtt festő lett volna. Amolyan juhászlegény. És...

Ellegyintette.

– Hagyjuk! Nem volna okosabb, ha megrendelnék a vacsorát? Már nagyon éhesek lehetnek.

– Fritz! – szólt oda a közelükben ólálkodó pincérnek. – Étlapokat!

Megrendelték a vacsorát, az kitűnő volt, remek rajnai borok voltak, egy kicsit feltűzelődtek tőle mindannyian. A szomszéd teremben keringő kezdődött. Paál felkérte és táncba vitte az asszonyt, ők meg ott maradtak beszélgetni.

– Úgy álltam a tavasszal a *Siralomház* előtt a Szalonban – mondta a báró –, mintha odaszegeztek volna.

– Igen – felelte Miska helyett Knaus –, hatalmas tehetség a fiatalember. Csak egy baja van. Mindenáron Párizsba akar menni.

– Ez csak nem baj? – nevetett a báró.

– Dehogynem! – felelt Knaus. – Hogy őszinte legyek, nagyon féltetem őt a párizsi nőktől.

– Ugyan! – nevetett Miska. – Láthatja, mester: nem kellek én a párizsi nőknek. És különben is: csendes természetű ember vagyok én.

– Ha alszik! – nevetett fel Knaus.

Aztán újból komolyra fogta.

– De minden tréfa nélkül, korai még neki Párizs, jó néhány évig Düsseldorfban volna még a helye. Ez nem mindenáron való okoskodás, de itt találta meg magát, s szerintem itt is kellene elmélyülnie. Aki itt képes volt a *Siralomház*-ra, az bizonyára képes itt a további remekművekre is. Kérem, báró úr, beszéljék le őt Párizsról.

Az asszony, Paál karján, akkor jött vissza a táncból, meghallotta az utolsó mondatot, s nevetve szólt közbe:

– Ellenkezőleg: éppen Párizsban a helye! Párizs a világ közepe, Mester, ha most borzasztó is lehet! Párizs egykettőre leveti magáról a háború kormát, csak jöjjön nyugodtan! Mi majd szerzünk egy jó műtermet, bevezetjük az előkelő társaságokba, az kell egy festőnek, az a legjobb kolportázs, és – hirtelen felnevetett –, ha jól viseli magát, még feleséget is szerzünk neki.

Miskára nézett. A briliánsok csak úgy szikráztak rajta.

– Lassan mégiscsak itt volna az ideje – mondta, s egy kicsit oldalt hajtotta a fejét. – Huszonhat éves, és asszony nélkül...

Leült, legyezte magát, kimelegedett a keringőben.

– Ön nem táncol? – szólt oda Miskának.

Az bűnbánattal felelt.

– Sajnos nem, asszonyom. Többek között ez is nevelésem hiányai közé tartozik.

Pedig hazudott, mert nagyon is jó táncos volt.

– Hát akkor hogy akar ön Párizsban érvényesülni? – kérdezte az asszony. – Egy fiatalember, aki nem táncol!

– Bizony, magam se tudom, asszonyom! – nevetett Miska. – Talán megpróbálok az ecsetemmel.

S képes volt rá, hogy végigülje az egész éjszakát, borozgatott, beszélgetett, titokban kiegyenlítette az egész társaság számláját, de egyetlen tánclépést sem tett az asszonnyal. Nem és nem. Paál tette le a garast az asszonynál, csináljon vele, amit akar.

Másnap elég jókor kelt, nyugodtan festette tovább a képét, amikor látta, hogy kint Paál a műterem felé tart, becsukta az ajtaját, és úgy tett,

mintha nem volna idehaza. Egész nap festett, este korán lefeküdt, s tíz órát aludt reggelig.

– Így kellene élni – mondta magának, mikor már repült kezében az ecset –, lám csak, mennyivel jobban megy a festés!

Olyan jókedvűen festett, hogy még fütyörészett is, s csak délután, vizitidőben öltözködött át úrnak, s küldte fel De Marches-ék hoteljába a névjegyét, hogy elbúcsúzzék tőlük, mert tudtával másnap reggel elutaznak.

– Parancsoljon! – mondta az inas, mikor visszajött. – Első emelet, kettős lakosztály.

Felment, bekopogott, belépett. Az asszony fogadta, káprázatos pongyolában. Eléje jött, nyújtotta a kezét.

– Isten hozta!

Miska körülnézett.

– A báró úr?

– Fatális dolog, a tiszteknél van búcsúzkodni.

– Én is búcsúzni jöttem – mondta Miska. – Még egyszer kérem, nézze el a botlásaimat, és utazzanak jól! Már amennyire az ilyen zaklatott időben lehet.

Az asszony sem nem válaszolt, sem kezét nem nyújtott. Miska hát meghajtotta magát, s menni készült. Akkor az asszony rászólt.

– Bolond maga, Munkácsy?

– Nem – fordult meg Miska már az ajtónál.

– Megbántottam valamivel?

– Semmivel.

– Hát akkor – kérdezte az asszony – miért nem jelentkezett?

Miska nézte az asszonyt, s hirtelen fejébe futott a vér.

– Miért van pongyolában? – kérdezte szinte nyersen az asszonyt.

– Érdekes! – mosolygott az asszony. – Miért kell ilyet megkérdezni.

– És Laci? – kérdezte Miska.

– Nem tudom – vont vállat az asszony. – Nekem...

Miska fordított a kulcson, s egyetlen ugrással ott termett az asszony előtt, s átkarolta.

– Te! – hörrent ki belőle a szó.

– Igen – suttogta az asszony. – Hát gyere!

S Miska karjába kapta és vitte.

S mikor úgy félóra múlva ballagott lefelé a lépcsőn, ha valaki úgy véletlenül megkérdezte volna, hogy miért csinálta, nem tudta volna megmondani.

Hazament, munkaruhába bújt, amazt felakasztotta, kigyújtott, lehúzta a műteremablak függönyét, s azt gondolta, hogy főz magának egy teát. De nem főzött, mert kopogtak, s Laci lépett be. Némán megállt.

– Ejha! – mondta Miska őszinte meglepetéssel. – Mióta kopogtatsz az én ajtómon?

– Azóta – felelt Laci rekedten –, mióta haragszol.

– Én? – kérdezte Miska.

S csodálkozva vette észre, hogy mióta megkapta az asszonyt, egy mákszemnyi harag sincs benne. Mintha elfújta volna belőle mindent a szél.

– Nem is én! Hát ki nem engedett be tegnap magához?

– Hát ki nem jött tegnap még csak a közelembe sem?

Laci nagy szemet meresztett.

– De az istened ne legyen, itt voltam én, hogy megkövessenek, mert valóban disznómód viselkedtem, de hiába zörgettem, nem eresztettél be.

– Mikor volt ez?

– Olyan három felé délután.

– A csemegésnél voltam – hazudott Miska –, fél kiló frankfurtert vettem nála.

Dühbe lovalta magát.

– Mert a takarítónőm mindent elfelejt! Kiteszem neki a pénzt, megmondom, mit hozzon, a felét elfelejti! Hát nekem legyen gondom mindenre? Mi vagyok én? Háziasszony? Tegnap is éhen feküdhettem volna le, vagy mehettek volna a Malkastenba, ha véletlenül eszembe nem jut, hogy hozott-e frankfurtert ez a kétbalkező. Persze hogy nem hozott, hát magamnak kellett elszaladnom érte.

– Vagyis nem haragszol!

– Miért haragudnék?

– De Marches-né miatt.

– Bolond vagy? Akkor nem szántam volna leakasztani egy pofont, hogy még te is nehezítéd a dolgomat, de egy asszonyért haragudni eszembe se jutott. Gondoltam, te akarsz neki udvarolni, hát tedd!

– Megette a fene! – vágott a levegőbe Laci. – Te kellettél volna annak, sajnos, nem én! Majd lerágta a fülem miattad!

– Eh! – legyintett Miska. – Ott van annak az ura, jó zömök, izmos kis ember, ne féltsd te azt! Elbír az még egy asszonnyal!

– Lehet – nevetett Laci –, bár a nőkn az Isten sem ismeri ki magát! Leült.

– Jaj – nyöszörgött –, olyan fáradt vagyok, mint egy vízfordó szamárn, egész nap dolgoztam, most meg mégis át kell mennünk a Malkastenba, De Marches-ék holnap délelőtt utaznak!

– Úristen! – mórrikált Miska. – Megint átöltözni! Muszáj?

– Tedd meg a kedvemért! – könyörgött Laci. – Ez a nő megöl, ha nem viszlek! És még egyet: táncolj velem!

Miska felnevetett.

– Ezt is kicsalta belőled, hogy tudok táncolni?

– Ki – sóhajtotta Laci. – Mit csináljak? Úgy vallatott, mint a rabot! Erőszakos teremtés, azt mondhatom. Nem tudom, a báró hogy bír velem.

Átöltöztek, átmentek. Az asszony úgy fogadta Miskát, mintha a vacsora óta nem látta volna.

– Nini – csodálkozott –, Munkácsy! Hát maga él?

– Igen – bólintott Miska. – De csak félig, a bánat miatt. Azt hallom, holnap elutaznak.

– Ejnye! – mosolygott az asszony. – Talán csak nem akarja, hogy el is higgyem? Két napja nem is mutatkozott!

– Igaz – vallotta be Miska. – De hát annyi a dolgom, hogy a fejem se látszik ki belőle! Magam is Párizsba készülök, s mire csak a képemmel kész leszek, belekopik a kezem.

Vacsoráztak. Ittak is. Miska ott ült az asszony mellett, s a nő lábszára folyton az övéhez tapadt. Aztán táncoltak, s a keringő ütemére a térdük egymással játszott.

– De ha Párizsba költözöl – mondta szinte a szájába a nő –, táviratozz! Még innen Düsseldorfból táviratozz! Még előtte nap!

S egy kis előre elkészített cédulát tett Miska zsebébe.

– Ez a címünk! Táviratozz!

II

És táviratozott, mikor eljött az ideje.

Laci fogalmazta meg a sürgönyt, s feladták egy nappal Miska indulása előtt.

Mit is tehetett volna mást! Őszintén szólván, Miskának még kapóra is jöttek De Marches-ék, legalább az első időkben ott lesznek mellette, mert bizony nem sokat tudott franciául, legfeljebb talán száz szót. Hát elbúcsúzott Lacitól, átadta neki a műtermét, még egy vászonra pénzt is hagyott nála.

Aztán elvitte a vonat.

Párizsban már várták.

Nem tagadta, hogy jólesett neki. Olyan volt az egész, mintha nem is idegenbe érkezett volna. A bárót megölelte, az asszonynak kezét csókolt, aztán egyszerre kirakták a vonatból a poggyászát, egész hegynyi volt. A báróék nem jöttek zavarba, teherszállító várta a csomagokat, őket hintó röpítette. A városban sok volt a rom, de ezt valahogy nem vehették észre.

Hogy történhetett?

Gyönyörű, kilencszobás lakásuk volt a báróéknak, egy egész emeletet béreltek. Csupa gazdagság és csupa kényelem.

Nagyszerű villásreggelit tálaltak, s utána Miska sürgölődni kezdett, hogy menjenek műtermet keresni. De a báró, akivel ebédnél összetegeződtek, leintette:

– Maradj csak nyugodtan, ráérünk. Egy műtermet jól meg kell választani. Míg nem lesz megfelelő műtermed, itt leszel nálunk, és kész. Csak nem engedlek hotelba költözködni ebben a zúrzavarban.

S derűsen mosolygott Miska szemébe.

Miska csak elnézte, valahogy olyan furcsa volt az egész. Düsseldorfban egészen másképpen mosolygott, legalábbis úgy tűnt neki.

„Bolond ez? – gondolta magában. – Miért mosolyog ez ilyen különösen? Vagy csak a világítás teszi?”

Akkor a báró karon fogta.

– Gyere, megmutatom a szobádat!

Ragyogó szoba volt, csupa szőnyeg és csupa kényelem. Nagy kerevet terpeszkedett benne és egy hatalmas ágy. S a szoba ott volt csaknem a báróék hálója mellett. Az ablakon sárgásan sütött be a téli nap.

– Megfelel? – kérdezte a báró.

– Gyönyörű! – bólintott Miska. – Igazán nem is tudom, hogyan háláljam meg a kedvességeteket!

– Ugyan már! – legyintett a báró elhárítólag. – Érezd itthon magad.

És megint mosolygott, ugyanazzal a különös mosollyal, mint az előbb. Miska csaknem zavarba jött.

„Mit mosolyog? – faggatta magát. – Mi van egy szobán mosolyognivaló?”

Nem értette.

De semmit sem értett.

A nagy, személyi kofferja kiürítve, a ruhái beakasztva az öblös szekrénybe, fehérneműi gondosan elrakva, cipőit a külön, keskeny cipőszekrényben, télikabátja a tartófán, kalapja az asztalon... Miska nem állta meg.

– Becsületesre, itt minden úgy fest, mintha százesztendő vendégségre vártatok volna!

A báró ránézett. Mosolygott.

– Rendelkezz mindennel tetszésed szerint!

– Köszönöm.

De magában azt gondolta:

„Érdekes! Milyen rövid mondatokat mond, és egy kicsit rekedt is. Mi baja ennek?”

Mert látszatra makkegészséges volt. Piros arcú, egy kicsit tokás, jól táplált férfi, akinek a szájából ki nem fogyott a szivar.

– Rágyújtasz? – tartotta Miska elé a szivartárcáját. – Havanna.

– Köszönöm – rázta Miska a fejét –, nem nagyon dohányzom. Olyan vasárnapi szivaros vagyok.

– Neked van igazad – bólogatott a báró. – A nikotin teszi leginkább tönkre az embert. Hidd el, a legtöbb betegségnek ez a csírája. Ha egyszer elkezded, és a szervezeted hajlik rá, szinte legyőzhetetlen szenvedéllyé válik. Látod, az én kezemből például szinte sohasem hiányzik a szivar.

Mindezt úgy mondta, mint egy orvos, vagy egy olyan valaki, akiben valami nagy és gyógyíthatatlan betegség lappang, és ő sejtje ezt.

Valóban sejtette?

– Legokosabban tennéd – mondta búcsúzóul –, ha leheverednél és aludnál egyet. Utazás után ez a legjobb. Mert ha csak húsz kilométert ült is egy ember a vonaton, fáradt tőle. No, aludj jól!

Kiment, Miska követte a tanácsát. Házikabátot vett, betakarózott egy finom meleg pléddel, s bár azt hitte, a szenderegésig sem jut el, két perc múlva mélyen aludt. Az asszony kétszer is bekukkantott hozzá, ő egyszer sem vette észre. Átaludta a diner-t, s kész este volt, mire felébredt. De oly friss volt, mint egy gyermek, az agya remekül fogott, s átgondolta napi élményeit. Most nem találta olyan különösnek őket. A báró példátlanul nagyszerű házigazda, igyekszik mindig mosolyogni, még ha nincs is rá éppen kedve. Hát ő talán néhány ilyen csinált mosolyt fogott el, s érzékenyebben reagált rá. Ők Düsseldorfban bizony egész természetes életet éltek, s ha valakinek káromkodni volt kedve, minden gátlás nélkül káromkodott a vendége előtt is, legfeljebb később megmagyarázta neki, hogy mitől gurult ilyen méregbe. Itt, úgy látszik, szertartásosabb volt az élet, s ezek szerint az ő düsseldorfi viselkedése nyilván úgy hatott a báróékra, mintha egy kiöltözött kocsis ült volna az asztaluknál. „Hát istenem – gondolta –, túl vagyunk rajta.”

Fölkelt, kigyújtott, s akkor látta, hogy teljes estélyi ruhája elő van készítve, a cipőtől a nyakkendőig, s vajon ki csinálhatta ezt? Talán a báró komornyikja? Egy inas? Valamelyik szobalány? Hogy lehet, hogy nem ébredt fel ennyi mozgásra?

Megmosdott, felöltözött, várt. Csak jelzi valami csengő vagy gong az esti étkezést? A báróné lépett be, kisestélyi ruhában.

– Nos – kérdezte jókedvűen –, hogy aludtál?

– Kitűnően – nyugtázta az alvást Miska –, sőt olyan mélyen, hogy észre sem vettem, mikor valaki bent járt nálam, és előkészítette a ruhámat. Ki járhatott itt?

– Én – mosolygott az asszony. – Míg itt vagy, én szolgáljak ki, ezt vedd tudomásul!

– Te?

– Igen.

– S miért? Van itt elég személyzet.

– Ó, csacsi – nevetett halkán az asszony –, hát nem érted, hogy külön élvezet nekem a dolgaiddal babrálni. Az inas közömbösen csinálná, a

szobalány hangosan, hogy felébredj rá, és... Láttam, hogy tetszel neki. De nekem öröm. A lábamtól a fejem tetejéig bizserget.

Nevetett.

– Ezt te nyilván nem is érted.

– Ellenkezőleg: tökéletesen. Nyilván én is így lennék, ha a ruháiddal babrálnék.

S szenvedéllyel átölelte, de az asszony ijedten tolta el magától.

– Vigyázz, tönkreteszed a toalettemet!

– Bocsánat!

Az asszony nevetett rajta.

– Ó, te medve!

Belekarolt, vitte vacsorázni. A báró már várta őket, nyakába gyűrt szalvétával.

– No, végre! – kiáltott nevetve. – Gyerünk!

Leültek. A bárónak nagy kedve volt.

„A teremtésit!” – gondolta Miska. Mert ő olyan volt, mint egy kocsis!

Valóban, a válogatott vacsorát úgy ette végig, mintha két napja nem evett volna. Aztán az inas pezsgőt töltött a finom, metszett poharakba.

– No, mehetsz, Edmond! – szólt rá a báró.

Az inas kiment, az asszony nyomban megszólalt:

– Ivott, drágám?

S mosolygott.

– Hogy magának milyen szeme van! – nevetett a báró, de most a düsseldorfi nevetéssel. – Sajnos, ilyen hosszú várakozás alatt!

– A Mester csak akkor ébredt, mikor benyitottam. A folyosón vártam meg, míg elkészül.

– A folyosó rossz hely – mondta a báró komolyan. – Mindenki odalát.

Az asszony szeme felvillant.

– Nem csípett maga be, drágám? – kérdezte halkán.

A báró úgy megszeppent, mint egy gyerek.

– Ugyan, Cécile! – mosolygott. – Dehogy.

Finoman felemelte a poharát.

– Szeretném, ha brudert innátok! Olyan kedvesek vagytok mindketten! Kedvesek és fiatalok!

Miska hátán átszaladt a hideg. Mi lesz itt?

Semmi sem lett. Az asszony mosolyogva állt fel.

– Ha magának örömet szerzünk vele...

Egymásba kulcsolt karral kiitták a poharaikat. Miska kezét csókolt, Cécile biccentett Miska felé.

– Szervusz!

– Így – mosolygott a báró. – Legyen minden természetes!

Miska csaknem közbeszólt, de a báró megelőzte.

– Tudod-e Miska, honnét tudok ilyen jól magyarul?

– Nem – felelte Miska. – De ha nem csalódom, dunántúliasan beszélsz.

– Persze! – nevetett a báró. – Ott tanultam én! Pápán! Tudod, valamikor az osztrák–magyar hadseregben szolgáltam én, Olmützben, a huszonhetes huszároknál. Főhadnagy voltam. De azután lehelyeztek bennünket Pápára, a pápai magyarokat meg fel Olmützbe. A Monarchiában folyton cserélgették a csapatokat, ez is nemzetiségi politika volt. Egy év múlva az egész ezred úgy beszélt magyarul, mintha csak magyar anya szülte volna valamennyit. Remek idők voltak. Micsoda boraitok vannak! Somló! Badacsonyi! Tokaji! Ojjé!

Rágyújtott.

– Maradt a szivar.

– És a pezsgő – mondta Miska. – Az se kutya!

– Ej! – mondta a báró. – Ültünk a lovon. A kürtös fújta. A lovak körme kopogott. A leányok ablakai meg kinyíltak.

A báró feje lebillent, teste megcsúszott egy kicsit a széken, valóban becsípett.

– No – állt fel Cécile –, bontsunk asztalt!

Miska a bárót figyelte, s csak most vette észre, hogy bizony, már nem mai gyerek az. Lehet olyan jó ötvenes, és festeti a haját. Ahogy megizzadt az evéstől-ivástól, észre lehetett venni.

„Mit keres e mellett az ember mellett ilyen fiatal nő? – ötlött eszébe. – Hogy került melléje? Miért? Mi az ár, amiért melléje maradt? A gazdag élet? Vagy a luxemburgi birtok?”

Az asszony odament a tálalóasztalhoz, egy cseppentős gyógyszeresüveget hozott, s odaült szorosan az ura mellé.

– Borban vagy pezsgőben? – kérdezte gyengéden.

– Pezsgőben – mondta dadogva.

S átkapta az asszonyt, hogy tenyere a mellét takarta.

– Ó, Baba, Baba! – nyöszörgött.

Az asszony meg se rezzenet. Harminc csepp gyógyszert cseppentett a pezsgőbe, s a poharat odatartotta az ura szájához.

– Tessék, Alfréd, igya ki!

Az kiitta. Néhány perc múlva felegyenesedett, belekarolt a feleségébe, s indultak kifelé. Miska a szobája előtt elköszönt tőlük, s az asszony visszaneézett rá.

Miska bement, a sötétben vetkezni kezdett. Különös érzése volt, inkább rossz, mint jó.

„Furcsa élet lehet itt! – gondolta. – Ez a báró őrült, vagy mi baj van? És ez a nő?”

Átszaladt rajta a forróság.

„Micsoda nő! – gondolta. – Csupa erotika! Nem vagyok bele szerelmes, az biztos. De szeretőnek elképzelni nem lehet jobbat! Csak nem jön be hozzám? Hisz itt fekszik az ura mellett, a szomszéd szobában!”

A szoba túl volt fűtve, mint itt mindegyik helyiség, lehetett benne legalább huszonnégy fok. Miska nem szokott ilyen nagy melegehez, neki húsz fok éppen elég volt. Lefekvés előtt még ki is szellőztetett, s úgy szokott aludni pucéran, de jól betakarózva. A vetett ágyról a heverőre dobta a meleg pehelypaplant. Tetőtől talpig megmosdott, lefeküdt, csak a pléddel takarózott be. Testét átjárta a frissen húzott ágy jó hűvössége. Hanyatt feküdt, két karját a feje alá tette. Nézte az utcai lámpák fényében derengő mennyezetet.

Csönd volt, mintha a süppedő szőnyegek árasztották volna magukból. Cécile úgy jött, hogy a lépteit alig lehetett hallani. De Miska hallotta, s elöntötte a vér.

– Cécile! – suttogta. – Borzasztó! Az urad itt van a másik szobában!

– Dehogy! – felelte az asszony. – Az ötödikben. Külön hálunk.

– Most tőle jössz?

– Nem – mondta az asszony. – Már régen alszik.

Egy szál hálóingben volt. Kuncogott.

– Istenem – mondta –, kitanítlak egy idegen nő számára! Ha megházasodol, áldhatja a feleséged, hogy olyan valakivel találkoztl, aki mindent tud. Tudod, honnét ismerem ezeket?

– Nem.

– Figyelj! Egy latin költőtől. Ovidiusnak hívják. Egy idős pap fordította le ezeket a verseket nekem.

Elgondolkodott.

– Csodálatos! – mondta aztán. – Miért szeretnek engem annyira az idősebb emberek?

– Például én – mondta Miska.

– Ne tréfálgj! – szólt rá az asszony. – Aki csak meglát, remeg értem.

Hosszan hallgatott. Kint eleredt a hó, szél támadt, és ferdén vágta hóval az utcát. Végül is Miska szólalt meg.

– Te – kérdezte –, az urad beteg?

Az asszony mélyet sóhajtott.

– Tudtam, hogy meg fogod kérdezni.

– Csak akkor felelj, ha akarsz – mondta Miska.

– Természetesen – mondta az asszony. – Ha nem akarok, nem felelek. Vagy hazudom.

– Persze.

Csönd.

– Szóval – kezdte az asszony –, nem tudom biztosan. Az orvosok ámítják az embert, hiába fizetem őket. Talán igazuk is van. Az uram sem tudja biztosan. Amit én tudok, azt lexikonokból és orvosi könyvekből szedtem össze. Ezek szerint valami állandó, enyhe nikotinmérgezése van azoktól a mocskos szivaroktól. Ez ellen kapja naponta négyszer azokat az értágító cseppeket, amiket adtam neki. Már négyszer volt érgörce, ha megfázik, attól bizonytalan a keze járása. Érted?

– Igen.

– Csak egy a kérdés, a szivar-e az elsődleges dolog, vagy a szivarhoz menekül-e valami más elől?

– Mi elől?

Lehunyta a szemét s kimondta:

– Talán a rák elől, de ez csak gyanú. Mert húsz-huszonöt szivart nem szív csak úgy megkívánásból az ember. Én megpróbáltam, de két szivar teljesen kielégít.

– Te szivarozol is? – ámult Miska.

– Néha igen – felelt az asszony. – Nagyon megnyugtat.

Egy kicsit hallgattak. Az asszony lába Miska lábával játszott.

– De – folytatta az asszony – azt hiszem, morfinista is. Figyeld csak a kedélyhullámzását. Néha, de minden látható ok nélkül, egészen zord, akkor eltűnik tíz-tizenöt percre, s a régi kedélyében kerül elő. És egyszer láttam a szobájában egy pravaszt.

– Miért nem dobtad el? – kérdezte Miska.

Az asszony testén végigrángott a tiltakozás.

– Hogy tehetném? – kérdezte szinte felháborodva. – Minden embernek joga van a menekülésre, milyen jognon foszthatnám meg tőle? Hát ha ez az utolsó menedék? Honnét tudod, hogy nem?

– Igaz – mondta Miska. – Az ember könnyen ítélkezik, de a helyzetekbe elfelejti beleélni magát.

– No látod – bólintott az asszony. – Csak így lehet ítélni. Egyébként egy teljesen normális, idősödő ember. Egy, a természet rendje szerint lassan a kihűlés felé közeledő ember. De küzd ellene.

Miska megrándult.

– Hát akkor te?

Az asszony igazított a fekvésén.

– Most az életem története következik – mondta csaknem vidáman. – Vártam, hogy sor kerül rá. Biztosra vettem, hogy ma nagy éjszakánk lesz. Hát ide hallgass! Az én családom egy szegény hivatalnokcsalád. Hat gyerek, egy kereső, az édesapám. Elképzelted, hogy a kishivatalnoki tisztesség burka alatt mennyi éhezés lappangott. Fázás. Folton folt ruhák. Én voltam az egész család reménysége, mert nekem tizenhat éves koromban olyan gyönyörű alt hangom volt, hogy páratlan. A környezetem, az egész Kulpach, mert ott laktunk, világsikert jósolt nekem, s magam is azt jósoltam. Ha vasárnaponként a kórusban még teljesen kiképzetlenül énekelni kezdtem, mindenki hátrafordult: ki ez a csoda?

– Egyszer aztán az uram, miután hallotta egy vasárnap a hango-
mat, kihozatta Párizs legelső énektanárát, hogy hallgasson meg. Egy *Ave Mariá*-t énekeltem, s az énektanárnak is leesett az álla. „Báró úr – mondta az uramnak –, ilyen alt hang nincs ma a világon! Ez dicsősége lesz Franciaországnak! Ingyen kiképzem.” – „Semmi szükség a nagy-
lelkű ajánlatára – mondta az uram –, én vállalom a kisasszony kiképzésének összes költségeit.” Hogy miért vállalta? – kérdezed magadban. Én őszintén megmondom neked: mert a legnagyobb műélvező a világon. Ha egy *Trisztán*-előadást végighallgat, szinte félholtan jön haza a gyönyörűségtől. Reszket a jó képekért, hisz látod, mennyi itt a kép. Hát még Kulpachon. Nagyon kérlek, ajánld fel neki, hogy ahogy lesz műtermed, lefested őt. És tedd is meg! A világ legboldogabb emberévé teszed, s én hálás leszek neked érte.

– Szívesen megteszem – mondta Miska. – Nem a háláért: barátságból.

– Köszönöm – mondta az asszony.

S egy kicsit hallgatott.

– Nos – folytatta –, beköltöztem Párizsba, az uram fizetett mindent, s én elkezdtem tanulni énekelni. Az első évi vizsgámon zsúfolva volt a terem, olyan hírem volt már. Csábítottak az Operához, s egyszer „próbáljuk meg” – mondtam másodéves koromban, s beugrottam Azucsenának *A Trubadúr*-ba, mert az operát szinte kívülről tudtam, s olyan sikerem volt, az uram megmondhatja, hogy csaknem szétszedték a színházat. Így jött el a második évi vizsgaelőadás, s én egy gyönyörű Haydnt kaptam, csak egyik része egy kicsit magas volt. Talán tíz taktus, és én nagyon féltem tőle. Érthető, hisz két éve énekeltem csak rendszeresen, s nem volt meg a hangszálaimnak az a rugalmassága, amelyet négy-öt év alatt természetesen kap meg az ember. Én kértem is a tanáromat, adjon valami mást, valódi altot, mert az inkább megy. S az nagy különbség, ha egyszer valódi alt hangról van szó. De hát nem adott. Arra hivatkozott, hogy a próbákon milyen remekül ment minden. No jó. Én kiálltam a pódiumra, a zenekar elkezdte a bevezetőt, a karmester beintett, s én énekelni kezdtem, és jött a rettegett rész, s én tartottam a kéthangú modulációt, és egyszer csak, már majdnem túl voltam rajta, vad fájdalom nyilallt a torkomba, nem tudtam egy hangot sem kiadni, és elájultam. A gégegyógyásznál jöttem magamhoz, az megvizsgált, s kimondta a szentenciát: „Hangszalagrepedés, egy szót sem szabad beszélnie.”

– A műtőbe vittek, kábulatban megoperáltak, két hétig némán fekvéltem. Akkor újra megvizsgáltak, s a professzor rám szózott még egy hetet. Mikor elment, visszajött hozzám a kíséretből egy fiatal tanársegéd, s könyörgött, hogy vegyek magamra félévi némaságot, és biztos a siker, de nem tudtam megtartani, mert egyszer leejtettek a kisteremben valami üvegedényt, nagyot csörrent, s én ijedtemben felkiáltottam. Megint végem volt. Mít nyújtsam a dolgot? A végső állomás Amerika volt, a világhírű professzor, aki mindent véghezvitt, de végül is csak ennyire tudott rajtam segíteni. Egy kissé mély, rekedtes beszédhang lett a hajdani tündöklő altból. Akkor az uram eljött hozzánk és megkért. Az igaz, utána sétálni mentünk, s akkor azt mondta nekem:

– Kérem, kisasszony, én szeretnék önnel teljesen őszintén beszélni. Sajnos, én a korán öregedő férfiak fajtájához tartozom, s ajánlatommal inkább anyagi kárpótlást tudok önnek nyújtani, szerelmet alig. Ön tizenkilenc éves, én ötven. Én önt nemcsak sajnálom, de valóban szeretem is. A két év alatt megszerettem, de ez az én magánügyem. Önnek viszont joga van a tökéletes szerelemhez, ezt én koncedálom, csak arra kérem, botrány nélkül intézze életének ezt a részét, s némi morzsát, ha lehet, nekem is juttasson belőle.

– És mikor Düsseldorfban a tied lettem, csaknem felordítottam a boldogságtól: ez az én emberem, ez a hatalmas, ez az erős, és ezt nem engedem, én ezzel kárpótolom magam a hangomért, az elfulladt életemért. Te! Te!

Csaknem hajnal lett, mire kitombolták magukat. Akkor azt mondta az asszony:

– Látod, milyen rettentő szép volt ez, és én mégis szeretem az uramat. Isten úgy segítjen. Ez, amit itt csinállok veled, ez a vér és vágy örülete bennem. És henye sem vagyok. Mikor Kolpachra kerültem, az egy elhanyagolt birtok volt. Most, hiszen majd kijössz és meglátod: egy mintagazdaság, amely évenként négyszázezer frankot jövedelmez. Igaz, költöm is a pénzt, de meg is keresem. Tavasztól őszig mindig kint vagyunk. Hajnali négykor kelek, este kilenckor fekszem. Nincs másként! És látod, családom sem éhezik többé, és minden testvérem tisztességgel neveltetem. Ezzel elmondtam mindent, s a múltamat befejeztük.

Akkor, mint a labda, leugrott az ágyról, szájon csókolta Miskát, magára kapta a pongyoláját és kiment. Újra nyitotta az ajtót, így sutogott vissza:

– Aludj jól!

III

De Miska sehogy sem aludt. Hajnalig tűnődött ezen az asszonyon, s mindazon, amit tőle hallott, s szerette volna eldönteni, mi az emelkedett abban, és mi a veszekedett rossz. Nem bírta a problémával, csak azt érezte, hogy jó és rossz úgy átjárják egymást, s annyira egybe vannak benne keveredve, hogy nem lehet őket különválasztani. Nem lehet egyik cselekedetére azt mondani: ez jó, s a másikra: ez rossz, mert együtt s egy időben cselekszi mindegyiket. Még azt sem lehet megmondani, hogy vajon a tragikus sorsú énekesnő tombol-e benne, vagy ilyen volt már az eredeti lénye is? Hisz, úgy beszél a papnál hagyott szüzességéről, mint egy gyerekkori játékról, amelyet hamar elhajtott, s a féktelen romlottságról, amelyben él, s amellyel kordában tartja az urát, mint valami elméleti tudományról, amelyet egy latin költőtől tanult, s amelyet csak a házasságban próbált meg kivitelezni.

„Nem – mondta magának. – Ez így nem lehet igaz!” Ez csak az igazság kivonata, amelyet neki kellene a képzeletével s az asszony eljövendő tetteivel a teljes valósággá kiegészítenie. De neki erre se kedve, se módja, se ideje. Neki csak egy célja lehet: mihamarabb egy megfelelő műtermet szerezni, elmenni innét, és dolgozni minden erővel! Hisz szerződése van, és a szerződést teljesítenie kell! Ha, Isten ne adja, itt maradna, feneketlen züllésbe süllyedne.

Elgondolkodott ezen, és rá is jött, miért.

Azért, mert ezt az asszonyt a mohó és eddig megfékezett test ropant vágya, félelmetes lobogása veti csak hozzá, az tartja mellette, s ezt nem színezi semmi lelki pendülés sem, s neki eddig nem volt még futó kalandja sem olyan, amelyben a lelke s az egyénisége is ne vett volna részt. Ez valami kimondhatatlanul állatias, amit ez a nő kínál neki, s az a borzasztó az egészben, hogy őrá oly hihetetlen szexuális hatással van, hogy íme, most tombolták ki magukat, s ő máris hajlandó volna újrakezdeni.

Mi lesz ővele, ha ez így marad?

Mert egyet biztosan tudott, vehet ő külön műtermet, beleölheti a munkába magát, ez az asszony, ez a bitang és remek emberi nőtény itt úgy a markában tartja, hogy talán sohasem tud tőle szabadulni.

– Nem! – kiáltott fel ekkor. – A kutyaistenit, hát nem!

Vad elhatározás támadt benne, és szinte égő gyűlölet az asszony iránt.

S mikor a reggelinél találkoztak, nem lehetett Miskával bírní, oly hevesen és követelőően sürgette, hogy menjenek műtermet keresni. Ha nem mennek vele, ő nekivág egymaga, annyira dolgozni akar.

– Alfréd – mondta a bárónak –, neked olyan érdekes arcod van, hogy szeretnék lefesteni. Megkérhetnék, hogy egy-két napig, néhány órára ülj nekem modellt?

– Boldogan! – ragyogott fel a báró. – Szinte a legtitkosabb gondolatomat találtad el!

– Nos – mondta ravaszul Miska –, akkor az első párizsi műtermemben te leszel az első ember, akiről képet festek! Első lépésként egy De Marches báró portréja: azt gondolom, csak szerencsét jelenthet.

A báró nyomban készülődni kezdett, s hogy így kettesben maradtak, az asszony nyomban Miskához fordult.

– Miért küzdesz ilyen hevesen ellenem? – kérdezte szinte fájdalmasan. – Miért menekülsz? Hiszen nem akarok neked semmi rosszat! Én csak szerencsét és örömet akarok neked! Hát nem érted, hogy a munkában segíteni akarok neked, s én akarok a legjobb szeretőd lenni a világon!

– Dehogynem! – felelt Miska, akit az asszony jelenléte máris tűzbe hozott. – De neked is meg kell értened, hogy nem akarok csak szerelembe fulladni!

– Persze, több vagy – felelt az asszony. – Nem adok egy-két évet, és te leszel a legnagyobb festő Párizsban! De férfi is vagy, és miért ne éppen én legyek, aki a nő szerepét betölti melletted? Hisz nem tudsz te nő nélkül élni! Hát apró kis modellekkel akarsz inkább hemperegni?

Aztán nekivágtak mindhárman műtermet keresni, de akkoriban talán ez volt a legnehezebb feladat Párizsban. Rengeteg ház kiégett vagy megrongálódott, sok helyütt még olajos papírral voltak az ablakok beragasztva: ki gondolt akkor műteremre? Tíznapig keresgélés után végül is találtak egy meglepően jót a rue Parrée-n, lakás is volt hozzá, csak éppen be kellett rendezni. Miskának bizony alaposan a zsebébe kellett nyúlnia. De azért Erzsíről sem feledkezett meg. 1871 Erzsébet-napjára pontosan befutott egy újabb háromezer forint, s ajándékkul egy kedves briliánsgyűrű.

De Párizsban is elkészült minden, s Miska végre beköltözhetett. Csaknem egy hétbe került, míg a holmiját kicsomagolta és elrendezte, s Cécile-lel úgy egyeztek meg, hogy hetenként kétszer találkoznak.

– Igazad van – mondta az asszony –, valóban meg kell rendszabályoznunk magunkat!

Így aztán egy ideig betartották ezt a megállapodást. Miska is megnyúlt, de az asszony úgy lefogyott, hogy a ruhái szinte lötyögtek rajta.

Akkor megfestette De Marches portróját, s a báró oly boldog volt, hogy mindenkinek azt mutogatta. Viszont mindenáron fizetni akart a képért, s Miska alig tudta elhárítani. Végül is azt mondta neki:

– Csak hallgass, Alfréd! Vagy barátok vagyunk, s akkor ez a kép baráti ajándék, vagy ezennel felmondjuk a barátságot, nem érintkezünk többet, s akkor a kép ára tízezer frank! Válassz!

A báró, aki szinte rajongott Miskáért, erre aztán inkább a barátságot választotta.

Most aztán, hogy a dolgok valamennyire rendbe jöttek körülötte, illendőnek tartotta, hogy Goupilnál is jelentkezék. Annál is inkább, mert Párizsban való megtelepedésének hírére úgy ellepték a műkereskedők, s jobbnál jobb ajánlatokat tettek neki, hogy Goupilhoz való hűségét is bizonyítani akarta ezzel a látogatással.

Egy délután kicsípte hát magát, bérkocsiba ült, és Goupilhoz hajtatózott. Nem az üzletébe ment, a lakására, s beküldte a névjegyét. Erre a visszajövő szobalány mögött egy karcsú, szép fiatalasszony jelent meg.

– Ó, Monsieur, „Dernier jour!” – csivített a nő. – Fáradjon be! Az uram ugyan Lyonban van, csak a hét végén jön haza, de én is nagyon szívesen látom! Úgyis régen szerettem volna már megismerni. Láttam a képét, sohasem fogom tudni elfelejteni.

Miska ekkor még alig tudott valamit franciául, de minden tudását elővéve, kézzel-lábbal tiltakozott a látogatás ellen, hogy ez nem illik, ha Goupil úr nincs idehaza, hát majd a jövő hét valamelyik napján stb. stb., míg csak a nő fel nem nevetett.

– Az istenért, mon Maître, csak nem fél tőlem?

Erre bement, s egy remek lakásban találta magát.

„Gazdag ember lehet ez a Goupil! – gondolta magában... – S vajon ez a nő a leánya? Vagy kije lehet?” S ezt meg is kérdezte.

– A kedves leánya a Monsieur-nek?

Mire a nő felkacagott.

– Köszönöm a bókot, kedves Mester, de téved. A felesége vagyok!

– Lehetetlen! – mondta Miska őszinte meglepetéssel. – Ön tréfál!

– Nem – kacagott az asszony. – Madame Goupil. Már három esztendeje.

– De hisz nincs több húszévesnél!

– Huszonegy vagyok – mondta az asszony egy kacér pillantás kíséretében. – És ön, Mester, ha meg szabad kérdezmem?!

– Ó, asszonyom – tett Miska egy elhárító gesztust –, a férfinál nem számít a kor.

Az asszony nyomban elérte, hogy ez udvariasság Goupil felé, de őfeléje is.

– Köszönöm – mondta egy kis meghajlással. – Ön valóban udvarias ember.

Némi csönd következett, mert Miskának hirtelen nem jutott eszébe a francia szó, hát kihasználta az alkalmat, gyorsan felállt, és búcsúzkodni kezdett.

– Ó! – mondta az asszony csalódottan –, már megy is?

– Igen – bólintott Miska –, mennem kell. És tulajdonképpen nem is lett volna szabad belépnem egy ilyen gyönyörű fiatalasszony kényszerű magányába.

– De megtette! – vágott vissza az asszony.

– Igen – bólintott Miska. – Azt hiszem, Goupil úrnál nehezen is tudom majd tisztázni magamat.

– Az biztos! – nevetett az asszony. – Roppant féltékeny, s én sokat mérgelődöm is miatta.

– Nem kell mérgelődni – mondta Miska kedvesen. – Csak a szeretet jele.

– Lehet – mondta az asszony. – De én azt hiszem, más módja is van a szeretet kifejezésének!

Miska ránézett, s azt mondta merészen:

– Bizonyára kevesebb arany a kalitkán, és benne több cukor.

A fiatalasszony lángvörös lett. Nem volt nagyon okos, de ezt a célt pontosan értette.

– Ó! – mondta zavartan.

Miska megfogta a kezét s megcsókolta.

– Kérem, bocsásson meg!

Fölegyenesedett, de az asszony kezét még mindig a kezében tartotta, s úgy nézett elpárásodott szemébe.

– Megbocsát? – kérdezte suttogva.

– Akarja, hogy elmenjek magához?

– Boldoggá tenne! – mondta Miska.

Az asszony csupa lendület volt.

– Akkor most menjen le, s mondjuk félóra múlva várjon rám a szomszéd utca sarkán, egy bérkocsiban.

– Igen.

Az asszony rendbe hozta magát, csengetett a szobalánynak.

– Nyisson ajtót a Mesternek!

S a fogadószobában hangosan búcsúzkodott.

– Nagyon örülök, hogy megismertem. Az uramnak átadom az üzenetét, kedves Mester, s biztosítom, hogy vágtatni fog a képekért. Jó estét kívánok!

S teljes közömbösséggel elbocsátotta. A szobalány ajtót nyitott, s Miska boldogan vágtatott le az emeletről.

– Most megbosszulom magam, Cécile! Hidd el, most meg!

Zárt kocsit kerített, a szomszéd utca sarkánál egy kicsit beljebb megállította, s elkezdte várni az asszonyt a kocsi belsejében. Az pontosan érkezett, erősen lefátyolozva. Miska szinte úgy emelte be a bérkocsiba, a kocsisnak megmondta a címét, aztán átkarolta az asszonyt.

– Charlotte, édes!

– Istenem, micsoda merészség! Nem is tudom, mikor lesz rá újra alkalmunk! Nem járhatok hozzád, hisz sohasem tudhatom, mikor van nálad az uram.

– És egy külön kis lakás...? – kérdezte Miska.

Az asszony szinte felsikoltott örömeiben.

– Milyen okos vagy! Hát persze! Még holnap keresek egyet!

Aztán megérkeztek, Miska kifizette a kocsist, s mikor felsurrantak és beléptek, az asszony azt kérte:

– Csak egy percre gyűjts világot!

S ahogy szétömlött a fény, az asszony percekig ámulva nézte Miska képeit.

– Milyen gyönyörűség! – sóhajtott.

Még állt egy darabig, aztán megfordult, és azt mondta Miskának:

– És most gyerünk és vetkeztess le!

Két órát töltöttek együtt, s ez szép két óra volt mindkettőjüknek. Mikor visszajöttek, az asszony megállt a *Tépéscsinálók* előtt, s egy kis meghajlással azt mondta neki:

– Íme, így lettem szeretője a Maître „Dernier jour”-nak! Ha hozzám kerülsz, el ne árulj!

De nem volt a hangjában semmi panasz, és ugyan miért is lett volna? Olyan volt, mint egy csokor fiatal rózsa, mikor eső után süti a nap.

Miskát átjárta a hajdani boldogságának rég érzett melege, s azt gondolta: talán rátekintett az égi hatalom, és ezt a nőt adta neki kárpótlásul a halott Sven helyett.

– Charlotte! – fordult az asszonyhoz. – Mi lenne, ha Svennek neveznélek az igazi neved helyett?

Az asszony ránézett. Komoly volt.

– Miért? – kérdezte. – Talán volt a múltadban valaki, akit így hívtál és elvesztetted?

A megérzés olyan meglepő volt, és az asszony hanghordozása is olyan gyengéd, hogy Miska bevallotta:

– Igen.

– Hívj akkor annak. Én még olyan gyakorlatlan vagyok abban, hogyan kell állni egy férfi mellett és jónak lenni hozzá, de azt hiszem, valahogy így is. Én ezt nagyon szépnek érzem, és nagyon boldog vagyok, mert így mintha egy kicsit bent élnék a múltadban is.

És ez is egy kicsit svenes volt, és valahogy az is, ahogy kiszállt, s mintha valami emléket adna még magából, visszalehelt a kocsis felé. Miska nézett utána, míg el nem tűnt, aztán hazahajtatott és nagyon boldog volt.

– Madame Cécile – dörmögte –, vége a szerelmi rabszolgaságnak!

De észrevette, hogy tulajdonképpen annak örül jobban, hogy Charlotte egy kicsit olyan, mintha Svenből élne benne valami. S azt gondolta, úgy bánik majd vele, mintha valóban az volna.

– Igen, olyan gyöngéd leszek hozzá, mintha az Ő emléke volna.

Még kétszer voltak együtt, mert Charlotte valóban szerzett egy kedves kis lakást, mire megérkezett Goupil, és másnap délelőtt már fent is volt Miskánál.

Miska kegyetlenül rosszkedvű volt, mert harmadnapja vesződött már a *Részezes férj hazatérése*-vel, amelyet még otthon kezdett el, de mintha vagy a kép, vagy ő maga volna megátkozva, az istennek sem akart sikerülni. Kemény maradt, darabos, lélektelen, s már azon a ponton volt, hogy belerúg a képbe és megtapossa, mikor Goupil kopogott az ajtaján.

– Tessék! – kiáltott dühösen.

Goupil belépett. Neki sem volt valami jókedve, mardosta, hogy ez a hatalmas szál fiatalember ott járt a feleségénél. Nem történt ezek közt valami?

– Nono! – mondta fanyarul a hangos bebocsátásra. – Még elgázol!

– Ne haragudjék – mondta enyhébb hangon Miska. – Három napja vergődöm ezen a megveszekedett képen, és nem megyek vele semmire!

Goupil odalépett, megnézte a készülő képet, aztán Miskára nézett.

– Mit akar? – mondta. – Egészen jól indul. Nem a *Siralomház*...

– Elhallgasson azzal a *Siralomház*-zal! Ahány ember csak bebotlik hozzám, mindent dicsér, mindent égig magasztal, s aztán a végén: „Hanem tudja, Mester, az a *Siralomház*, hát az kolosszális volt! Azt nem lehet elfelejteni!” Hogy a mennykő ütött volna abba a *Siralomház*-ba, végén még agyonnyom! Hisz nem festhet az ember naponta egy-egy új *Siralomház*-at!

– Bizony nem! – mondta Goupil, és érződött a hangján valami fojtott rosszindulat.

– Ha veszem, talán minden tíz évben sem.

Miska rákapta a tekintetét.

– Mi baja magának?! – kérdezte szinte nyersen. – Én futottam magához Párizsba, vagy maga futott hozzám Düsseldorfba? Ott megvette volna tőlem a hároméves képeimet is, s ugyancsak megkereste a magáét azokon, amelyeket bagóért elhozott tőlem, egyszerűen betudva őket kéthavi gázsiba. Most maga is a *Siralomház*-at emlegeti? Még hozzá úgy, mintha csupa szemetet hozott volna tőlem azóta is el. Hát tépjük el a szerződést, uram, és kész! Annyi újat köthetek, amennyit akarok! De lehet, hogy nem is akarok! Lehet, hogy darabonként akarom eladni a képeimet, s a munkám árát magam akarom zsebre vágni! Nos?

– Nono! – próbálta Goupil csillapítani. – Nem szabad rögtön ilyen indulatba jönni, fiatalember!

– De hepciáskodni sem szabad, öregúr! – adta vissza Miska nyomban a „fiatalember” címzést.

Goupil rögtön észhez tért.

– Bocsánat! – mondta. – De látja, a köztünk levő korkülönbség...

– Semmi ilyen címzésre nem jogosítja fel! – vágott közbe Miska. – Én nem tartok számot a „Mester” címzésre sem, ön aggatta rám, meg a párizsiak. De a Monsieur Munkácsyt megkövetelem! Nem vagyok én itt afféle naplopó!

– De uram! – dadogta Goupil. – Én...

– Mi baja? – dördült rá Miska.

Mert látta, hogy valami baja van ennek, valami fúrja az oldalát, kínozza, nyugtalanítja, s persze hogy sejtette, mi.

– Nos?

Néztek egymásra némán.

Goupil nem tudta, hogyan kezdje a mondókáját, hogy meg ne vadítsa ezt az amúgy is átkozott kedvében levő óriást, viszont mindenképpen tisztázni akarta ezt a feleségével kapcsolatos kínját, mert ez úgy marja, mint az eleven karom. A földre nézett, úgy mondta:

– Hallom, meglátogatta a feleségemet.

– Rossz a fogalmazás – felelte Miska. – Én, miután megérkeztem és berendezkedtem itt, önnél kívántam tiszteletemet tenni.

– De én nem voltam itthon, uram.

– Erről viszont senki sem értesített. Ha tudtam volna róla, megvártam volna, míg hazajön.

Goupil tett egy lépést előre, aztán hátra.

– Nem szeretem az ilyesmiket! – mondta egy kicsit élesen.

– Én sem! – felelt Miska határozottan. – Soha életemben nem szerettem senkinek a kulisszái mögé nézegetni! Kilesni más titkait! Még a gondolatára is felfordul a gyomrom. De egyébként is olyan a természetem, hogy sohasem tudott más ember, hacsak nem volt a barátom, különösebben érdekelni. Ha gyilkos: gyilkos. Ha szent: szent. Az ő baja vagy az ő ékessége. Engem nem érdekel. Elég gondot adok én magam saját magamnak.

– Most miért mondja mindezt? – kérdezte Goupil. – Azt akarja ezzel mondani, hogy a feleségem sem érdeklí?

Miska rántott a vállán egyet.

– Mondják önnek valamit, Goupil úr? Még ön sem. Holott pillanatilag, ha szorosra veszem, önből élek, az ön szerencséjére. De becsületemre, nem érdekel az élete. Paál Lacié például igen. Az öné nem. Miattam csinálhat, amit akar. Könyékiig vájkálhat az aranyban, lehet tíz palotája, lehet a francia állam elnöke, engem nem érdekel. Én azt sem tudtam, hogy maga agglegény-e vagy nős: nem érdekelt. Most, hogy tudom, az emberek melyik csoportjába tartozik: így sem érdekel. Fel nem foghatom, miért kellene, hogy ez engem érdekeljen. Nézze: több mint két évet töltöttem Düsseldorfban, s elég jóban voltam Knausszal, de esküszöm, másfél évig róla sem tudtam, házas-e vagy magános. Akkor egyszer meghívott ebédre, azóta tudom, hogy felesége van, mert bemutatott neki. Ő sem érdekelt, a művészetén túl. A művészete, az érdekelt.

Széttárta a karját.

– Mit mondjak önnek? Ne vegye sértésnek, de engem a felesége nem érdekel, noha láttam, s így tudom, hogy egy ragyogó szép fiatalasszony. De ennek ellenére sem érdekel. És hogy én ilyen zúrza-vart, amit egy nő egy férfinak okozhat, mint önnek teszem, magamra vegyek, annak csak a legkisebb részese is legyek: a Teremtő Istennek sem! Hogy jövök én ahhoz, hogy nekem ilyesmit még csak gondolatban is a nyakamba akasszanak! A leghatározottabban tiltakozom ellene! Nézze, uram! Annyi szabad nő van a világon, mint a fűszál, s ha éppen ilyesmire szottyanna kedvem, annyi szabad nőt kaphatnék, amennyit csak akarok. Kalamitások nélkül. De valami égető vágyam ezek után sincs, egy: mert utána bosszantanak az ostobaságukkal, ket-tő: mert rettenetesen szeretek egyedül és zavartalanul aludni. Egyálta-lában szeretem kialudni magamat. Nem szeretem zavartatni magamat. Kutyám is azért nincs, pedig szeretem a kutyákat, mert a szobámban a kutya is zavar. Nem tehetek róla, ilyennek születtem. Hát mit mondjak még önnek, hogy engem hagyjon ki mindenféle credóból! Én ezt nem szeretem. Én csendes ember vagyok, de ha engem kihoznák a békettű-résből, hát az eget leszaggatom!

– Szóval ön egy szent ember – mondta Goupil. – Ha magán, tegyük fel, meg is akadna a feleségem szeme, mint ahogy lehetetlen, hogy egy ilyen emberen, mint ön, meg nem akadt volna, ön elszaladna, mint a bibliai József. Igen? Ön nem viszonozná a pillantást, ha abban ígéret

van? Ön nem igyekeznék realizálni annak a pillantásnak az ígérését? Ön nem igyekszik megkapni az én ragyogó feleségemet, ha ő szédülten adná magát? Mert ő fiatal, és én ötvenhat éves vagyok, hát ha ő tüzet fogna, nyilván ön után rohanna, aki teljes értékű fiatalember, és nem énutánam, aki már nem bírom a huszonegy éves nők iramát. Értse meg ezt, és erre feleljen! Hol van az én biztonságom, ha csak egy órára is kihúzom hazulról a lábamat?

Miska egyre nyugodtabb lett: érezte, hogy annak kell lennie.

– Üljön le, uram! – tolt oda Goupilnak egy fotelt, s magának is egyet. – Ha megengedi, én is leülök, eleget álltam reggel óta a stafelei előtt. S most adnék önnek egy tanácsot. Az egész ügryhöz semmi közöm, de mégis: egy baráti tanácsot. Ön beteg ember, a féltékenység betege, aki ott is rablót lát, ahol még egy légy sem zümmög, s ott is rémületet kiált, ahol imádkoznak vagy alusznak. Azt ajánlanám tehát, hogy a felesége önagságát is hagyja ki a dologból, mert, hogy őszinte legyek, én egy halk lélegzetvételnýt sem hiszek el a gyanúja jogosságából. Viszont egyet tudok. Azt, hogy a nőket egy darabig lehet feszíteni, megalázni, gyanún tartani, de van egy pont, mikor kitörnek, szétszaggatnak és lerombolnak maguk körül mindent, s úgy elmennek, hogy az Isten se hozza vissza őket.

– Nézze, uram, ha az Isten megadja nekem azt a szerencsét, hogy ötvenhat éves koromban még élek, s mellé azt a még nagyobb, hogy még nőtlen vagyok, de Ő házasságra kényszerít, el nem veszek negyven évnél csak egy nappal is fiatalabb nőt, arra mérget vehet. Mert én ugyan nem vagyok féltékeny természetű, s azt vallom, hogy egy nőnek, aki menni akar, inkább segíteni kell csomagolni, mint csak egyetlen szóval is rimánkodni neki, de látva ezt a borzasztó szenvedést, amely önben dúl, azt mondom, hogy ezt nem éri meg az ég legfénylőbb és legcsodálatosabb női angyala sem.

Kiáltott, mint aki maga is átvette a fájdalmat.

– Nem! És nem! A tizedét sem! Esküszöm, a tizedének a töredékét sem!

Goupil nézte, s aztán csöndesen sírva fakadt, s lassan, talán egy félóra alatt kisírta magát. Aztán megtörölte a szemét, kezét nyújtott, aztán azt mondta halkán:

– Köszönöm.

És elment, anélkül hogy a képekről csak egy szó is esett volna.

– No, Charlotte – sóhajtott Miska –, ez kemény munka volt, elfáradtam bele.

S csak később jutott eszébe, hogy nem is a nőt védte meg, hanem Goupilt ejtette olyan rémületbe, hogy inkább megadta magát az élet lehető valóságainak, semmint a feleségét elveszítse.

Miska számba vette az elmondottakat, és úgy találta, semmit sem hagyott ki, ami nekik hasznos lehet.

IV

De Cécile sem tűnt el. Pontosan betartotta a megbeszélte napokat, de hogy mégis sűrűbben találkozassanak, estélyeket adott, amelyekre persze Miskának is el kellett mennie. Itt aztán megismerkedett egy se-reg előkelő emberrel, akik megcsodálták és meghívásokkal halmoz-ták el a Monsieur „Dernier jour”-t. Így végül is az lett a helyzet, hogy tulajdonképpen mindennap találkoztak, ha csak néhány órára is (mert Miska, rengeteg munkájára hivatkozva, éjfélnél tovább nemigen ma-radt seholy), s az ismerősebb házaknál az asszony alig mulasztotta el, hogy legalább negyedórára el ne ragadja Miskát. Kimeríthetetlen volt az ötletekben, s Miska hátán néha a hideg szaladgált az alkalmi búvó-helyeken, hogy felfedezhetik őket, az asszony azonban mindent feled-tett vele.

– Meglátod – mondta neki Miska nem is egyszer –, hogy te leszel a végzetem!

– A szerencséd! – felelt az asszony. – Te tudod, hogy Kolpachból is én csináltam fényesen jövedelmező birtokot, hát hidd el, arra is lesz erőm, hogy megcsináljam a szeretőm szerencsését!

S rohantak vissza a vendégek közé.

Egy ilyen estélyen egy barátnője félrevonta.

– Cécile – kérdezte –, nem vagy te egy kicsit szerelmes ebbe a „Dernier jour”-ba?

– Miért? – válaszolt kérdéssel Cécile.

– Mert én már régen figyelek benneteket: néha eltűntök.

– Igen! – válaszolt Cécile szemrebbenés nélkül. – Olyankor a kony-hába megyek, és bodzavirágteát főzetek neki, mert nincs egészen rend-ben a gyomrával.

– Nem helyettesíthetnélek olykor-olykor az ilyen tea főzésben? – kérdezte a barátnő.

– Hát, fiam – vont vállat Cécile –, úgy gondolnám, ezt tőle kellene megkérdezned.

Az meg is kérdezte még az est folyamán. Mosolyogva állt Miska elé.

– Mondja, kedves Mester, valóban gyomorbántalmai vannak?
De Cécile addigra Miskát már rég felvilágosította, s így az meglepetést színelte.

– Ki mondta ezt önnek?

– Cécile! – vágta ki az asszony győztesen.

– Kár – mondta Miska. – Igazán nem szeretem, ha így szétkürtölik az egészségi titkaimat!

– Nos, ez már csak így van – mosolygott a barátnő. – De szívesen helyettesíteném Cécile-t az ilyen teaifőzésekben, s én jobban megőrizném a titkait.

Miska végignézte a felékesített asszonyt, s azt felelte:

– Köszönöm, asszonyom, de ezután inkább készen hozom magammal a teát, az a legbiztosabb.

S udvariasan táncba vitte.

Egyszer az egyik Kallnitz leány állt eléje a maga teljes leányi érettségében. Kallnitz Adolf, a most felkapaszkodó bankár csemetéje volt, a Sorbonne növendéke.

– Mester – mondta –, nem haragszik, ha figyelmeztetem valamire?

– Dehogy! – felelte Miska. – Az ilyen szép lányokra nem lehet haragudni.

– Nos – mondta a lány –, ön még mindig elég rosszul beszél franciául, én viszont a Sorbonne-on éppen francia szakos vagyok. Nem venne tőlem órákat, Mester?

Honnét, honnét nem, Cécile egyszerre ott volt, és nyomban támadott.

– De miből, kedvesem? – kérdezte gúnyosan. – Miből?

A lány azonban nem ijedt meg Cécile-től, s felvette a kesztyűt.

– Természetesen – felelte élesen –, amiből a Mester kívánja, Madame. Ilyen nagy művész kérésének bizonyára nem tudnék ellenállni.

Ilyesmik történtek, nem is egy, nem is kettő, hogy Miska alig győzte a nőket távol tartani magától.

És közben csaknem teljes szellemi csődben kínlódott. Dolgozott reggeltől besötétedésig, de nem ment a munka. Nem és nem! Volt egy elképzelése, két beszélgető, falusi öregasszony, vagy hat hete vesződött már vele, de az istennek sem lett belőle az, amit ő akart. Akkor a *Siralomház* jutott eszébe, hogy az is mennyi erőfeszítésébe került, hát

levakarta a képet és újakezdte. Hátha valami világraszóló mű válik belőle.

Nem vált belőle semmi, még az ötödik levakarás után sem. Akkor egy kétségbeesett levelet írt Lacinak, hogy hagyja ott Düsseldorfot, és költözködjék Párizsba, ő fedezi az összes költségeit, mert olyan lelki katasztrófa szélén áll, hogy csak az ő jelenléte tudja megmenteni az összeomlástól.

Laci nyomban válaszolt, hogy ő bizony szívesen menne, de nem engedik a hitelezői. El sem képzei Miska, micsoda rettentő állapot ez, nem is meri megírni az összeget. De végül is kibökte, hogy csaknem nyolcezer tallérnyi adósság rettentő mocsarában vergődik.

Miska még csak arra sem gondolt, hogy miként csinálhatott hét hónap alatt ekkora adósságot Düsseldorfban a barátja, megszerezte a pénzt, táviratilag küldte, s Laci harmadnap Párizsban volt. Köszönte Miska segítségét, mentegetődzött, de Miska teherkocsira rakatta Laci poggyászát, őt magát bérkocsiba gyömöszölte, s vitte a műtermébe. Ott kitergette neki a képeit, s csaknem zokogva mutatta őket.

– Hát nézd!

Laci hosszan elnézte őket, aztán azt mondta:

– A helyzet körülbelül ugyanaz, mint a *Siralomház* előtt Düsseldorfban, azzal a különbséggel, hogy most saját magad körül keringesz. Ezek a képek nem rosszak, és az a két vénasszony, nem tudom ugyan, hány lekaparás után, különösen tetszik nekem, de te, úgy érzem, mind-egyikből egy új *Siralomház*-at akarsz kipréselni. Ez marhaság.

– De hát csak nem kulloghatok a *Siralomház* után, mint egy másodrendű festő!

– Éppen így fogsz kullogni – mondta Laci –, ha ahelyett, hogy rohannál, az új témákhoz új utakat keresnél, szóval, engednéd fejlődni a festőt, lebilincseled magad a *Siralomház* mellé, s most aztán mindenből eszerint akarsz remekművet csinálni. De érts meg, te ember! A *Siralomház* remekmű volt, és az is marad, míg a világ világ, de közben két év múlt el, s esküszöm, ha most kellene megfestened a *Siralomház*-at, egész másként festened, mint akkor csináltad. Mert te már belül nem a *Siralomház* akkori festője vagy, hanem egy más ember, egy új ember, akinek úgy kell festenie, ahogy a *mai* lelke diktálja.

Miska fintort vágott.

– Ezt az elméletet most találtad ki, vagy már Düsseldorfban gyúrtad ilyen gömbölyűvé a vigasztalásomra.

Laciban már megint feszülni kezdett a düh.

– Nézd, Miska – kezdte szelíden –, nekem most tulajdonképpen egy ugyanolyan egészséges pofont kellene lemérnem neked, mint annak idején Düsseldorfban. De mivel akkora áldozatot hoztál értem, mint egy barát a másikért ezen a világon még nem hozott, hát szeméremből eltekintek tőle. De engedd meg, hogy idézzem a két esztendővel ezelőtti magadat. Akkor valami ilyesmit mondtál: „De értsd meg, hogy ezeken a képeken lélekben már rég túl vagyok, csak az új mondanivalóimat, nem tudom, miért, képtelen vagyok kifejezni!” Igaz, hogy ezt mondtad?

– Igaz – ismerte el Miska. – És valóban úgy is volt.

– No, te csirkefogó! – kiáltott Laci. – Akkor nem tudtam megfektetni, hogy mi gátol, de most tudom. A *Siralomház*-ból vetettél hurkot a nyakadba, s az nem enged! Hát nem érted?

Odament a képekhez.

– Ide nézz! Ennek a két vénasszonynak a kezéből mindenáron a *Siralomház* döbbenetét akarod kicsikarni. De hát hol a teremőben van annyi döbbenet két vénasszony kezében, mint egy *Siralomház*-ban ülő betyárban, akit holnap akasztanak?

– Lehet – mondta konokul Miska. – Ez két szegény asszony. Egész életükben dolgoztak, szültek, törték magukat, és mit értek el vele? Semmit. Én ezt már az aradi erdőben elmeséltem neked. „Egész életük körforgás volt a szegénység körül.” Hát nem elég döbbenet ez neked?

– Dehogynem! – kiáltott fel Laci. – Hanem akkor tessék *ezt a döbbenetet* megfesteni, és ne a *Siralomház*-ét, az istenit! Mert ez egy egészen másfajta döbbenet, mint az! Tessék *ezt* kinyalogatni ennek a két siratni való néembernek a lelkéből, s *ezt* kifejezni a te *mai* színeiddel, az ehhez a témához való színekkel, a te melegségeddel, a te eredetiségeddel és a te szíveddel, s bizony megdöbbenve állnak meg az emberek az előtt a két kopott kéz előtt, és bizony, újra remeket alkottál! Persze hogy nem a *Siralomház*-at! Hanem egy újat! Intimebbet! Meghittebbet, amely előtt többet kell állni és elgondolkozni, mint Lacza Bálint előtt, aki ordítja a tragédiát, és ordítja a „Nem!”-et. Míg ez a két pár csontos kéz némán hordozza magában és némán mutatja meg mindazt, ami Lacza Bálintot Lacza Bálinttá: betyárrá nyomta vagy emelte.

A másik képhez ment, a *Köpülő*-höz.

– Ez is nagyszerű kép! – lelkenedett. – Sőt, különlegesen nagyszerű, mert két lelket mutat be: egy naivat és egy megfáradottat. Mert fogd össze a két figurát, hozd egymással vonatkozásba, mint ahogy abban is van, s akkor kérдем: mit csinál az az öreg cselédasszony? Tanítja a kislányt köpülni, és az annyi figyelemmel, annyi gyermeki derúvel figyel az öregasszonyt, mintha a legszebb játékot mutatná neki. Holott eljövendő sorsát mutatja neki, abba akarja beletanítani. Mert magának köpül az anyó? Nem, hanem az uraságnak, hiszen egy hatalmas uradalmi köpülővel dolgozik. Mikor volt önála annyi tejfel, amennyi ebbe a köpülőbe belemegy? Soha az életben. Így hát mindig, de mindig az uraságnak köpült. S ez lesz a sorsa a kislánynak is, csak még nem tudja. Még játéknak nézi a robotot, hát nevet. S mindezt nem hasból mondom, hanem ott van a képeden, arról olvasom le. Nem öntöttek téged kétféle anyagból, pajtás! Önmagaddal azonos figura vagy te, ne lógasd az orrod! Vagy menjek a többi képedhez is, s azokról is tartsak magyarázatot?

Miska megrázta a fejét, aztán hálásan csókolta meg Laci arcát. – Köszönöm, hogy eljöttél, koma! – mondta vidáman. – Ez hiányzik nekem: egy-egy ilyen jó beszélgetés veled. Most már legalább tudom, mi a baj. Világosan látom is. De míg levetem a *Siralomház* igáját, s a lélek átalakul bennem szabad, rugalmas és többé le nem fogható léleké, az még egy kis idő, Laci!

– Természetesen! De addig se hagyj, hogy új kátyúba kerülj!

Csengettek: a poggyász érkezett meg. Laci megkérdezte:

– Szerezted műtermet, Miska?

– Hogyne szereztem volna!

S mindjárt azt is megmondta, hogy hol. Laci lekiáltotta a címet a teherkocsinak, aztán sürgetni kezdte Miskát.

– Gyerünk, gyerünk, mert már szeretnék kicsomagolni, és megmutogatni a képeimet. Mert egynéhányat azért én is „eszközöltem” azóta Düsseldorfban.

Elindultak, jól kiléptek, de a fuvaros mégis előbb érkezett. A műterem az első emeleten volt, s mikor Laci a képeit is kicsomagolta, Miskának majd az álla esett le.

– Ezek aztán képek! – kiáltott fel.

– Sőt: eladó képek – tette hozzá nevetve Laci –, csak vevő kerüljön.

– Holnap reggel nyomban szólok Goupilnak! – ígérte Miska.

– Magam is elmegyek hozzá.

Hosszan elbeszélgettek a párizsi megélhetésről, műkereskedőkről, ebédelni mentek, ott folytatták, s Laci éppen Barbizont emlegette, hogy oda kellene kiköltözniök, mikor Miskának eszébe jutott, hogy ma Cécile jön hozzá. Ijedten nézte meg az óráját, s felállt; még harmincöt perce volt, hogy hazaérjen.

– Sajnos, nem maradhatok tovább.

Laci ránézett.

– Randevú?

– Az.

– Cécile-lel.

Miska ránézett.

– Neked megmondom: igen.

– Gondoltam – bólintott Laci. – Már Düsseldorfban úgy nézett rád, mint farkas a gödölyére.

Miska elnevette magát.

– Nem nagyon hasonlítok, hallod, valami gyöngye kis gödölyére.

– Ne beszélj te nekem! – mondta Laci. – Abból az asszonyból olyan hallatlan szexuális erő sugárzik, hogy éppen az erős férfiakra veszedelmes. Gondolod, hogy kikötne valami törpével?

– Nem – rázta meg Miska a fejét. – Azt nem hiszem.

– No látod! – mondta Laci. – Éppen a tefajta férfi annak a gödölyéje! Vigyázz, meg ne rágja még a csontjaidat is!

Miska bérkocsiba vágta magát, hazahajtatott, s éppen csak hogy rendet teremtett a műteremben, már ott is volt az asszony, ragyogó délutáni toalettben. Már csukta is be a műterem ajtaját maga után, ledobta fátylas kalapját, s már repült is Miska nyakába.

– Édes! – lihegte. – Alig tudtam hazulról elszabadulni. Anyám van bent Kolpachról!

– És?

– Nincs és! – mondta türelmetlenül. – Gyere!

S Miskának vége volt. Fölkapta az asszonyt, vitte, vetkeztette, s valóban olyan éhesen tépték egymást, mint a farkasok. Minden eltűnt a számukra, s csak ketten voltak élők, más mindenki meghalt. Úgy repült el két óra felettük, hogy mindketten megdöbbenek, mikor az órára néztek.

– Borzasztó! – dühöngött Cécile. – Nem megyek! Egy órát itt maradok még! Pukkadjon meg mindenki!

S ott is maradt, s minden szerelmi tudományát Miskára zuhantotta. Gyönyörűségében a legalpáríbb szavak szakadtak föl belőle. Miskából is. Olyan szerelmi partner volt, hogy egész Párizsban nem akadt volna nála különb. Nem félt az erőtlől, örömmel viszonzta. Végre elbágyadt.

– Nem bírom tovább! – roskadt meg. – Ne haragudj!

Megfürdött, felöltözött, Miska húzta össze a fűzőjét, s ment.

– Köszönöm, drágám! Tönkretettél! De jó!

Miska egy köpenyben kíséerte kifelé, s csak ekkor jutott eszébe Laci.

– Várj csak! – állt meg. – A legjobb híremet még nem is közöltem veled! Délelőtt megérkezett Paál Laci!

Az asszonynak olyan lett az arca, mintha ostorral vágta volna rajta végig.

– Látogatóba?

– Nem. Itt is marad.

Az asszony szeme villámlott.

– Az a széllélbélelt?

– Cécile – mondta Miska csöndesen. – A legjobb barátom! Több, mint a testvérem!

– Nem bánom én! – kiáltott az asszony. – Megérezte, hogy neked kezd jól menni Párizsban, s egyszerűen rátelepedett a nyakadra!

– Ellenkezőleg, én hívtam.

– Te? – meredt rá az asszony.

– Igen. Olyan lelki válságban vagyok, hogy csak ő tud rajtam segíteni. Ugye, megteszed, hogy bevezeted őt a ti társaságtokba?

– Soha! – vált feketévé az asszony arca. – Tudod, ki az az ember? Mikor a Malkastenben voltunk, s tánc közben egy kicsit levegőzni mentünk, annyira erőszakos volt velem, hogy csaknem lekapott a lábamról!

– Laci? – csodálkozott Miska.

– Ő! – mondta az asszony. – Utálok! Ne is kérj tőlem semmit az ő érdekében, mert úgysem teszem meg! Még neked sem! Még az kelle-ne! Vigyázz tőle, mert kifoszt.

Úgy nézett Miskára, mint egy vizsgálóbíró.

– Mennyibe került neked az ő idejövetele?

Miska megmondta őszintén:

– Ez mindig így volt köztünk. Hol az egyik segített a másikon, hol a másik az egyiken! Az ilyesmi természetes!

– Természetes? Ez? – visított az asszony. – Ha már az én sérelmemmel nem is törődöl, legalább a magad érdekeit néznéd! Mi minden hiányzik még a berendezésedből! Azokat kellene megvennünk! Egy szép kandallót például! Nemes szőnyeget! Egy faragott festőállványt, ahelyett a vacak düsseldorfi helyett! Egy szép spanyol paravánt ide a sarokba, hogy a modelljeid amögött vetkőzzenek, ne ott, ahol én! Márkás képeket! Egy remek, stílusos heverőt ide! Vagy akár egy tágasabb, szép műtermet, ahol vendégeket fogadhatsz! De neked mindez nem fontos! Neked Paál Laci kell! Minden pénzed őbelé öled! A kemény munkával keresett frankjaid mind hozzá vándorolnak majd! Te egy kopott asztaloslegénnyé züllesz, míg ő lakkcipőben jár festeni! Elviszi ez a nyakkendődet is, ne félj! A ruháidat! Új ruhákat csináltat a te kontódra! Berendezkedik a te számládra, s a végén majd ő fut be helyetted és kiröhög! Kiröhög, hogy mily ostoba vagy! Milyen naiv! Milyen balek!

Miskában betelt a mérték.

– Csönd! – ordított, hogy az asszony is beleremegett. – Hát mi vagyok én? Taknyos kölyök, akit járószalagon kell vezetni? Rabszolga, akit iga alatt kell tartani, hogy még gondolkodni se tudjon önállóan s csak neked szolgáljon? Azt az istenit! Én megkeresem a pénzt, s arra költöm, amire vagy akire akarom! Ha Paál Lacira, hát rá! Van bőven, és nem voltam még koldulni sem az avenue Lisbonne-on, se Kolpachon! Sehol egy sou adósságom! Nekem új berendezés nem kell! Új műterem sem kell! Társaságfogadás nem kell! De nyugalom kell! A gondolataim megérlelése! Magány! És ilyen összekavarodott állapotomban baráti és egyben művészi segítség! Amit eddig Párizsban alkottam, szinte lopva csináltam! Még a munkámba is belecsurgott a te irányításod, s a magam útján alig tudok továbblépni! Hát ebből elég! Ezennel felszabadítom magam.

– Igen? – vinnyogott az asszony.

– Igen! – bömbölt Miska. – És ne merd még egyszer sértegetni, ocsmány rágalmakba keverni a legjobb barátomat, mert olyat teszek...

Az asszony sápadtan meredt rá.

– Hát Paál úr neked fontosabb, mint én?

– A lelkem jobbik fele, tudd meg!

– Köszönöm – mondta az asszony. – Isten veled! Majd meglátjuk, ki az erősebb!

Kiment, és bevágta maga után az ajtót.

– Csak menj! – vicsorgott Miska. – Vége az asszonyuralomnak! Vége a szerelmi rabszolgaságnak!

Kitárt minden ablakot, s olyan légvonatot csinált, hogy még a párája is kitisztuljon innét az asszonynak, aztán indulatosan vágta a festő-állványra a *Köpülő asszony*-t, s két óra alatt olyan képet csinált belőle, hogy maga is tudta: remeket alkotott. Még a két másik vénasszony, a *Búcsúzkodók* átfestésébe is belefogott, a két kezét, hát éppen a lényegét, meg is festette rajta, de ekkor egyszerre szinte remegő fáradság vett rajta erőt. Nem is volt csoda a mai napja után. Bement a lakására – csak most érezte, mennyire kihűtötte a termet a szellőztetés –, aludt egy órát, aztán felöltözött, ment Lacihoz, s elmondta, hogy összevezett Cécile-lel.

– Miattam? – kérdezte Laci.

– Nem egészen – rázta a fejét Miska. – De már annyira belefolyt minden dolgomba, annyira belegázolt a legintimebb életembe, a művészi terveimbe is, hogy lehetetlen volt tovább túrnöm ezt. Megállított! Lefogott! Körülhálózott! Semmire sem hagyott időt! Elég volt! Szabad ember vagyok.

– Ennél jobb hírt nem is mondhattál volna – mondta Laci. – De mi lesz a szerelemmel?

– Ne félj! – mondta Miska. – Van más! Szébb is, jobb is, drágább is, kedvesebb is!

Charlotte íze rohanta meg, melegség támadt benne, mosoly.

– Ó, te! – fénylett fel az arca.

Ilyen melegen csak Svenre tudott emlékezni, aki halott. S aki ezt a nőt küldte maga helyett.

– Az nemcsak nőstény – szakadt ki belőle –, nő is! Anyám is, ha az kell!

S minden átmenet nélkül:

– No, Paál úr – mondta kedvesen –, holnap itt az ön ügyeit intézzük, s nem mi megyünk Goupilhoz, hanem őt hozzuk ide, s rajta kívül még legalább öt műkereskedőt, de aztán legyen szerencsém nálam egy futó kis látogatásra, valami érdekeset én is tudok mutatni önnek!

A következő nap igazán a szerencse napja volt. Goupil két gyönyörű tájképet vett meg Lacitól, egyenként négyezer frankért, s biztatta, hogy menjen csak ki Barbizonba, ott lesz belőle igazán nagy festő. A másik öt műkereskedő egyet-egyet. Csaknem harmincezer frank volt Laci zsebében, s később úgy emlékezett vissza erre a napra, hogy a szerencse istenasszonya nyilván elvesztette a bőségszaruját, s az éppen a műtermébe pottyant.

– És ha önt meglátogatnám? – kérdezte Goupil Miskától.

Miska hamiskásan nevetett.

– Nem lesz egy kicsit messze? És azt sem tudom, befűtött-e már a takarítónőm.

Goupil ránézett, s megfenyegette tréfásan.

– De jó kedve van, Mester! Maga valamit rejteget! Szálljunk csak be abba a bérkocsiba!

Laci is velük ment, s ahogy beléptek Miska műtermébe, nemcsak hogy a *Tépéscsinálók*, amelyet az istennek sem tudott tőle eddig elimádkozni Goupil, függött teljes pompájában a falon, hanem egy kissé odébb a *Köpülő asszony* is, s az állványon a *Búcsúzkodók* két remekre festett öreg keze hirdette a szegények nehéz balladáját. Miska a két tegnap átfestett képre mutatott, s Lacihoz fordult:

– Ezekre kívántam tegnap a szíves figyelmét felhívni, Paál mester!

Laci csak elbámult. Mikor csinált ez ilyen remeket ebből a két képből? De csak ennyit mondott:

– Ha te nem vagy boszorkánymester, akkor senki sem!

– Nono! – mosolygott Miska. – A *Köpülő*, azt elismerem, kész. De a két vénasszonyon még dolgozni kell!

– Egy ecsetvonást sem! – kiáltott Laci. – Ez így van készen, ahogy áll! Hát nem érted, hogy éppen a kezeknek ez a világló, óriási hangsúly hiányzott csak a képről! Ez volt, amire rájöttél, te vadzseni, s egyszerű remekké emeltesd vele a képet!

Goupil is a kép vizsgálatába merült, aztán hevesen gratulált.

– Még ma elküldök a képekért, Mester! A *Tépéscsinálók* a tavaszi Szalonba megy, s ezekről majd valamelyik nap tárgyalunk. Jó? S most sietek, hogy mentől előbb nálam láthassam a képeket!

Valóban elsietett.

Alig húzta ki a lábát, Laciból kirobant a kíváncsiság.

– Te – esett neki Miskának –, mikor remekelted ilyen gyönyörűvé ezeket a képeket?

– Tegnap délután, egy szál házikabátban, miután a Nagy Nőstény-nyel összevesztem, és fenyegetve itt hagytam! Becsületesemre mondom, dühömben!

Laci nevetett.

– Úgy látszik, neked mindig egy-egy megrázkódtatás kell, hogy ráébredj a zseni voltodra! Eztán, ha panaszkodol, majd mindig föl-emelnek és földre ejtnek. Az is megrázkódtatás! Ez a két kép minden-esetre megéri a szakítást. Ha ugyan annak nevezhetem.

Elgondolkozott.

– Miért ne nevezhetnének annak? – nézett rá csodálkozva Miska. Laci összehúzta a szemöldökét.

– Azért – mondta –, mert erősebb asszony az annál, semhogy ilyen remek hímet, mint te vagy, csak egy egyszerű összeveszés árán kien-gedjen a kezéből. Háború lesz még ebből köztetek, s hozzá nem is olyan egyszerű! Majd meglátod!

S a háború valóban ki is tört Miska és az asszony között.

Nem Miska kezdte, hanem Cécile.

Java szezon volt, egyik estély a másikat érte, s Miska meg is kapta mindegyikre a maga meghívóját, de Laci nem. Erre Miska azzal vála-szolt, hogy különböző ürügyekkel lemondta mindegyiket.

Cécile dühöngött, s bár érezte, hogy ezen a területen nem ér célt, mégsem hagyta abba. Következett De Marches báróék estélye, amely a készülődések alapján roppant fényesnek ígérkezett, s ezt már csak nem lesz képes lemondani Paál Laci miatt?

Képes volt.

Ezúttal magának a bárónak írt, hogy végtelenül sajnálja, de lázas influenzában fekszik, Laci ápolja, s az orvos nem engedi még az ajtón sem kitenni a lábát.

A levelet elküldte, de élt a gyanúval, hogy az asszony ezt már ellen-őrizteti, hát ágyban maradt, elhívatta egy orvos ismerősét, beleavatta a titokba, s az háromféle gyógyszert is felírt. Egyik ártalmatlanabb volt a másikinál, de nagyon jól festettek az orvosságosüvegek az éjjeli-szekrényen, s mikor délután, vizitidőben a báró valóban eljött, Miska,

borogatással a nyakán, éppen gargalizált, s alig tudta Alfréd barátját üdvözölni, olyan rekedt volt.

– Szörnyű! – mondta a báró. – Éppen most kellett kifognod! De hát nem tehetünk róla!

Ám ott volt Paál Laci, akivel Düsseldorfban olyan jól összebarátkozott, s azt nyaggatta:

– Hát akkor legalább te gyere, Laci!

De Laci remekül játszott.

– Lehetetlen – mondta komolyan. – Elsősorban senki sem hívott meg...

– Ezennel meghívlak! Gondolhatod, hogy írásos meghívót küldtem volna, ha tudom, hogy itt vagy!

– Másodsorban – folytatta Laci rendületlenül – nem hagyhatom itt ilyen betegen Miskát, hisz nincs senkije.

– Átküldök egy inast – ajánlta a báró.

– Fenét ér ilyenkor egy inas! – reszelte Miska az ágyból. – Ilyenkor csak egy orvos segít, meg egy barát! Kínáld meg, Laci, Alfrédot egy kis itallal.

Laci meg is kínálta, s a dolog vége az lett, hogy a báró csaknem lekéselt a saját estélyéről. Viszont példátlanul vidám volt, s így adta a felesége tudtára, hogy Miska valóban komoly beteg. Az asszony egy kicsit megijedt, de most már végig kellett játszania a háziasszonyi tisztet, és arról sem volt sejtelve sem, hogy a nagyobbik Kallnitz lány, aki a múltkor nyelvleckét akart adni Miskának, valahogy meghallotta a férj és feleség beszélgetését, szerzett egy csokor ibolyát, s az első adandó alkalommal eltűnt.

Így esett aztán, hogy mikor Laci éppen menni készült, Miska meg minek öltözködjék most már fel, hisz rég elmúlt tíz óra, csengettek a műterem ajtaján.

– Hát ez ki lehet? – csodálkozott Miska.

– Szervusz! – fogott vele kezét búcsúzóra Laci. – Majd megnézem. Ha csinos nő, beeresztem, ha férfi, elzavarom.

Kallnitz Éva állt az ajtóban.

– Parancsol? – kérdezte Laci, s nyomban bemutatkozott. A Kallnitz lány nem jött zavarba vágyai küszöbén.

– Jaj – mondta –, elnézést, hogy ilyen későn jövök, de csak most hallottam, hogy a Mester beteg. Csak ezt a virágot akarom átadni neki, és szeretném meglátogatni néhány pillanatra.

– Parancsoljon! – engedte be udvariasan Laci. – Én úgyis vacsorázni megyek, s aztán aludni egy-két órát, mert két napja nem hunytam be a szememet. Ha megtenné, hogy addig helyettesítene, drága Mademoiselle, külön megköszönném.

Azzal elment. Éva meg belépett a lakásba.

– Szent isten! – kiáltott Miska, ijedt képet vágva. – Csak nem nyelveckét adni jött?

– Nem! – nevetett a lány. – Vagy ki tudja?

Átadta az ibolyát.

– Fogadja szívesen tőlem!

– Köszönöm – mondta Miska. – Legalább egy-két pillanatra foglaljon nálam helyet.

A lány leült, ő felemelte a kezét.

– Figyelmeztetem, kislány – mondta –, hogy komolyan influenzás vagyok, s ilyen közletről igazán elkaphatja tőlem!

– Nem félek – mosolygott a szép, szinte vérzően duzzadt szájával a leány. – A Mester így influenzásan is többet ér három más, egészséges férfinál!

– Nos – mosolygott a lány szemébe Miska –, ilyesmit nagyon kockázatos dolog próba nélkül állítani!

A lánynak még a foga is összekocant izgalmában.

– Próbát ajánl? – kérdezte remegő torokkal.

– Isten őrizz! – mondta Miska. – Két pillanat alatt tönkretennénk ezt a gyönyörű estélyi ruhát!

Ennél gyorsabban még nem látott Miska valakit megszabadulni az estélyi ruhájától, viszont ő is mesterfogásokkal dolgozott a fűző körül.

– No, most előbb csókoljon meg, kicsikém!

S az előkelő és nagypénzű Kallnitz lány úgy tapadt a szájára, akkora gyakorlatlaltal, hogy Cécile se tudta különben.

Tizenkettőig volt nála a lány, akkor gyorsan öltözködni kezdett.

– Sajnos, mennem kell! Még botrány lesz, ha a táncnál sem találunk!

Miska segített az öltözködésben.

– Milyen kár – mondta sajnálkozva – félbeszakítani egy ilyen pompás mondatot!

– Mi sem egyszerűbb annál, hogy befejezzük! – mondta komolyan a lány. – Mondja, még holnap is beteg lesz?

– A mondat befejezése kedvéért okvetlenül.

– Jó – bólintott a lány. – Ha kedvére vagyok, holnap délután öttől kilencig meginvitálhat. Megfelel az időpont?

– Meg nem foghatom ezt a Párizst! – mormogta Miska, miután becsukta a lány mögött az ajtót. A lány elfutott. – Hát itt mindenki kapható? Ez egy olyan gazdag lány, hogy talán nem is lehet ellátni a vagyona végére. És így él: csak felszalad egy műterembe, s még szólni sem kell érte. Vajon eljön-e holnap?

Eljött, s ott maradt, ameddig ígérte. S míg a lány öltözködött, Miskának az jutott eszébe, hogy ha elvenné ezt a lányt, a hozományból ott-hon vehetne egy megyét. Mosolygott rajta.

– Mit mosolyog? – kérdezte a lány. – Rajtam nevet?

– Nem – mondta Miska. – Egy hirtelen ötleten. Azt gondoltam, hogy mi lenne, ha holnap felmennék a kedves papához, és megkérném a maga kezét.

A lány beleremegett az elképzelésbe.

– Ne tréfáljon – mondta –, mert komolyan veszem, és visszaadom a gyűrűt. Biztos, hogy nagy ricsaj lenne, mert én és a Martin gyerek amolyan pénzpárosítás vagyunk, de ha megteszi, én boldogan megyek magához! Nos?

Miska mosolygott.

– Nagy csacsi maga! – mondta.

– Lehet – bólintott a lány.

Már a műtermen mentek keresztül, mikor a lány megállt.

– Mondja – fordult Miska felé –, és az nem volna elég magának, ha asszonykoromban is feljárnék magához, mikor csak kívánja?

Miska tréfásan paskolta meg a lányt.

– Ezt még majd meggondoljuk. Maga is, én is. Aztán majd értesítjük egymást.

– Jó! – mondta a lány. – Az esküvőmön ott legyen! Küldök meghívót!

Visszakiáltott:

– Esetleg már ott megsúghatja! Nagyon érdekes volna!

– A teremtésit! – csóválta Miska a fejét. – Ehhez képest egy midinette Madonna!

S mikor kilépett az ajtó elé, hogy megnézzé a postaládát, nincs-e valami levele, egy meghívót talált benne De Marches-éktől. Cécile saját kézírása volt. Ennyi:

Nem jönnétek el holnap este Lacival együtt hozzánk diner utánra?

Cécile

– Mi ez? – kérdezte. – Fegyverszünet vagy békekötés?

S mert Laci egy ugyanilyen szövegű meghívót kapott, gálába vágták magukat és elmentek. Nagyon szívesen fogadták őket. Néhány vendég volt, tisztek, s a báró nagyon rossz színben volt. Cécile ezzel fogadta Miskát:

– Te medve! Hát viselkedés ez?

– És én mit kérdezzek? – állt elő keményen Miska.

– Menj! – mondta neki az asszony. – Udvarolj! Azt tudsz!

Lacinak már messziről nyújtotta a kezét.

– Isten hozta! Nem gondolja, hogy mégiscsak illetet volna levizitelni nálunk, hogy: De Marches-ék, Párizsban lakom?

– Bizony igaza van, asszonyom – válaszolt Laci.

Miska meg akkor ismerkedett meg Chaplin festőékkal. A férfi egy magas, karcsú, angolos külsejű ember, az asszony egy kedves, barna szemű, meleg tekintetű nő. Ebben az, úgy látszik, meghitt társaságban Chérie-nek hívták.

– Maga festette a *Dernier jour*-t? – kérdezte Miskától.

Lágy, mollba hajló hangja volt, bent ragadt Miska fülében.

– Én, asszonyom – felelte Miska. – Még emlékszik rá?

– Lehet azt elfelejteni? – kérdezte az asszony.

– Nem tudom – mondta Miska. – Nekem mindenesetre feledhetetlen marad, mert a kép főalakja, az elítélt, személyes ismerősöm, úgymondhatnám, atyai barátom volt.

S most Lacza Bálintról s Miska ifjúságáról kezdtek beszélgetni.

Ezalatt Cécile külön ült le Lacival.

– Szeretnék magától kérdezni valamit – mondta. – Bizalmas. Lehet?

– Parancsoljon – hajolt meg Laci.

A asszony egy kicsit hallgatott, aztán hirtelen azt kérdezte:

– Mondja meg, mit akar Miskával?

– Én? – bámult el Laci. – Hogy őszinte legyek, nem értem a kérdést, asszonyom.

– Akkor nyíltabban kérdezem – hajolt közelebb az asszony. – De ez titok! Legyünk egymás bizalmasai! Nem bánja meg!

– Kérem.

– Maga valóban félti tőlem Miskát?

Laci várta a kérdést, felkészült rá.

– Így, hogy: „féltem”, ezt nem lehet mondani, mert nevetséges. Miska felnőtt ember, kemény férfi, már egészen ifjúkorában az volt. Tehát nem kell őt félteni. Legfeljebb óvom őt Párizstól, s ebben van benne az ön személye is, asszonyom, amely, amint tapasztalom, megbontja az egyensúlyát, és összekavarja az egyébként zseniális festői ösztöneit. Mikor megjöttem, lelkileg teljesen összeomlva találtam, de másnapra két bizonytalan képéből mesterművet alkotott. Szerintem sokkal több magány kellene neki, hogy festői eszméi megérjenek, s ő ismét rátalálhasson magára. Az új magára. Mert ő többé már nem a *Siralomház* Munkácsyja... ezt neki is megmondtam, hanem egy új ember – persze hogy zseni...! Aki most keresi új mondanivalójához az új formanyelvet.

– De az istenért, Paál! – mondta az asszony. – Hetenként összesen kétszer találkozunk! Ezzel csak nem gátolom!

Laci komolyan nézett az asszonyra.

– Ez olyan terület, asszonyom, amelyet én nem érinthetek. Ha tovább kérdez, csak azt felelhetem mindenre: nem; vagy: talán. Lehet, hogy gátolja, lehet, hogy nem. Nem tudhatom. Szerintem legokosabb volna, ha kijönne velem Barbizonba. Ott, esküt mernék rá tenni, néhány hónap alatt rátalál a maga sajátos, új formanyelvére, megtanul rajta beszélni, akkor aztán, ha szabad azt mondanom, azt csinálhatnak, amit akarnak. Csak engedje dolgozni! Mikor látja rajta, hogy látszólag szórakozottá, valójában azonban elgondolkodóvá, alkotókedvűvé válik, hagyja, hogy tegyen, amit akar, bolyongjon, csavarogjon akár a leghetetlenebb helyeken: akkor forrja ki magában a gondolatot és a formát, s egyszer csak úgy robban ki belőle, mint a vihar. Ez az én féltésem, asszonyom. A többi – intett fejével Miska felé – az ő dolga. És – hajolt meg az asszony felé – az öné.

Az asszonyban tisztelet támadt Laci iránt: megérezte, hogy a lelke legmélyéig szereti Miskát. Ő is nagyon szerette, a maga módja szerint. Azt mondta hát:

– Ide hallgasson, Laci! Maga őszinte volt, én is az leszek. Maga is szereti Miskát, én is. Próbáljunk valami megoldásra jutni. Mi, az idén, amint látom, csak június elején jutunk ki Kolpachra, mert az urammal valami új kúrát kezdtek az orvosai, s azt nem akarom félbeszakítani. Maga mikor költözik Barbizonba?

– Úgy április végén, körülbelül.

– No látja! – csapott az asszony a szóra. – Mindössze egy hónapról van szó.

– Adja nekünk Miskát júniusig, aztán visszaadom magának, s mehet Barbizonba, míg a tél haza nem veri. Jó?

Laci félig mosolyogva, félig komolyan vont vállat.

– Legyen – egyezett bele. – Végül is ön győz asszonyom, nem én. Ön a nő, én csak jó barát vagyok. Még csak arra kérem, hisz nem tudjuk, mit hoz a jövő: mindenkorra tartsa emlékezetében, amit Miska alkotókedvéről s a vele való akkori bánásmódról mondtam. Ha nem így viselkedik velem, bizony isten, megölheti. Vagy fellázad. És ezt nem kívánom önnek, asszonyom.

Chérie meg körülbelül ebben az időben mondta Miskának, míg az ura a báróval valami kártyajátékba bonyolódott:

– Milyen gazdag az ön élete! Csupa erő, akarat és felfelé ívelés. De azt hiszem, egy kicsit szomorú.

– Bizony nem lakodalom – felelt Miska. – De hát amit a sors kimért, azt el kell viselni.

– A sors! – bólintott az asszony. – Maga is hisz benne?

– Talán már nem élnék, ha nem hinnék – felelt Miska. – Szerintem csakis így lehet a dolgokban megnyugodni, ha az ember azt mondja: sors. Egyébként valami gúnyos és áttekinthetetlen összevisszaság volna az ember élete.

– Igen – bólintott az asszony –, én is azt hiszem. Csak az uramnak ne beszéljen erről, mert ő úgy veszi az életet, ahogy van, nem tűnődik rajta.

– Boldog ember! – bólintott Miska.

– Azt hiszem – felelt az asszony. – Elvan a modelljei és a képei közt, szereti a jó angol sört, rajnai borokat, a sült kappant és a paradicsomos ételeket. Nagyszerűen alszik, vidáman ébred, reggel egy órát teniszezik, este elmegy, vagy elmegyünk valahová, s kész. Most, ha jól tudom, az Opera egyik neves balerinájának udvarol.

– S ön csak ilyen könnyen veszi ezt? – kérdezte Miska.

Az asszony mosolygott.

– Mit tehetek ellene? Minden férfi poligám, különösen a művészek. Nézze meg akármelyiket.

– S a nő?

– Kevésbé. Higgye el, ha a látszat ellene szól is. Két gyermekem van, velük foglalkozom.

Felnevetett.

– Az uram ügyes volt: gondoskodott, hogy én se unatkozzam.

Akkor Kallnitz Éva jött a vőlegényével, a mindig zsíros arcú Martin fiúval, aki ma délután érkezett meg Bécsből, s a lány bemutatta Munkácsynak, az meg Lacinak mind a kettőt. Laci persze úgy tett, mintha sohasem látta volna a lányt. Az oda is súgta neki később:

– Maga a legaranyosabb fiú Párizsban!

– Maga ugyanaz nőben.

A vőlegény félrevonta Évát, s Miskára intett a fejével:

– Ki az a remek férfi ott, akinek az előbb bemutatattál?

– Az Párizs legérdekesebb festője most. Munkácsy Mihály.

– Hatalmas alak! – mondta a vőlegény. – Akár két matróz is kitel-nék belőle!

– Hát azt nem tudom – vont vállat a leány. – Sohasem néztem meg még ilyen szemmel.

Hamarosan valami nagy kártyaparti kerekedett. Miska viszont nem értett a kártyához. Csak lézengett ott, egy darabig beszélgetett ide-oda, aztán a szalon egy asztalán talált egy Veronese-albumot, biztos, hogy a báróé volt, ezzel letelepedett egy távoli fotójbe, és elmerült benne. Egy idő múlva a Kallnitz lány zavarta meg.

– Leülhetek egy pillanatra? – kérdezte. – Szeretnék valamit mon-dani.

– Tessék! – mondta Miska. – Halljuk.

A lány közelebb hajolt, arcán egy kis mosoly játszott.

– Ma délelőtt mindent elmondtam a papának. Az egész viszonyun-
kat, és hogy én magától szeretnék gyermeket. Tudja, mit mondott?

– Nem.

– Én azt hiszem, ő is szerelmes magába. Azt mondta: „Fene egy lány vagy, hallod! És legalább teherben vagy tőle?” „Nem tudom papa – mondtam –, de remélem. Legszívesebben hozzá mennék feleségül.”

– „Azt elhiszem – mondta –, a helyedben én is azt mondanám. De most nem lehet, kicsikém, kell a Martinok pénze is, mert az nagyon nagy terv, ami a fejemben van. Valami csatornáról suttognak itt bennfentes körökben, amely Panamában készülne, ahhoz szeretnék elég erős len-ni, ha valóban lesz belőle valami. Mert egyelőre még csak suttogás.”

– A teremtésit! – mondta Miska. – Igazán liberális papája van! Csak azt nem tudom, honnét ismer?

– Hát De Marches-ék tavalyi estélyéről. Ő is ott volt még a klubból. Ő is a Volney-klub tagja!

– Persze, persze! – mondta Miska.

S eszébe jutott, hogy Cécile beíratta őt valamelyik klubba, s ő el is járt oda néha-néha.

– És mikor látom? – kérdezte a lányt.

– Ó – felelte az szomorúan –, most már csak, ha a nászútról visszajövök, s beállítom az életemet. De az esküvőmre eljön!

– Természetesen! – mondta Miska.

El is ment, és őszintén gratulált.